

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

(підпис)
“ ____ ” _____ 20 ____ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

(шифр та найменування спеціальності)

за освітньою програмою Облік, аудит і податковий консалтинг

(назва освітньої програми)

на тему: **«Особливості обліку, аналізу та контролю запасів підприємства
(на прикладі ПП «Легранд»)»**

Виконавець:

студент ФМОІТ група 41

Гандзій Ілля Вадимович

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Чернишова Людмила Вікторівна

Одеса 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ЗАПАСІВ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ.....	6
1.1. Запаси як об'єкт обліку.....	6
1.2. Класифікація та оцінка запасів.....	11
1.3. Особливості обліку запасів згідно із МСФЗ.....	19
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ ЗАПАСІВ НА ПП «ЛЕГРАНД».....	29
2.1. Організаційно-економічна характеристика ПП «Легранд».	29
2.2. Документальне оформлення та особливості обліку надходження і вибуття запасів на ПП «Легранд».....	33
2.3. Недоліки та основні напрямки вдосконалення обліку руху запасів на ПП «Легранд».....	57
РОЗДІЛ 3. КОНТРОЛЬ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАПАСІВ НА ПП «ЛЕГРАНД».....	65
3.1. Мета, завдання, джерела та методика контролю запасів на ПП «Легранд».....	65
3.2. Аналіз складу та структури запасів підприємства.....	83
3.3. Аналіз ефективності використання запасів на ПП «Легранд».....	87
ВИСНОВКИ.....	92
Список використаних джерел.....	99
Додатки.....	103

ВСТУП

Актуальність теми зумовлена важливою роллю запасів на сучасному етапі розвитку торговельних підприємств, оскільки саме вони забезпечують безперервність торговельного процесу та є основою здійснення комерційної діяльності. Рационально організована система обліку запасів сприяє їх ефективному використанню, що, у свою чергу, дозволяє підвищувати загальну ефективність господарської діяльності підприємства.

Питання обліку запасів має не лише теоретичне, а й вагомим практичне значення, оскільки тісно пов'язане з економічним зростанням підприємств та розвитком торгівлі загалом. Запаси є важливою частиною активів підприємства, а також займають значну частку у витратній структурі, оскільки безпосередньо впливають на формування собівартості реалізованих товарів. У контексті реформування національної системи бухгалтерського обліку, з орієнтацією на міжнародні стандарти, змінюються підходи до обліку запасів, зростають вимоги до оцінки ефективності їх використання та розширюється спектр завдань, які постають перед бухгалтерською службою підприємства. Теоретичні та прикладні аспекти обліку запасів досліджувалися у працях таких вітчизняних науковців, як І.О.Бланк, Ф.Ф. Бутинець, П.С. Безруких, С.Ф. Голов, В.І. Єфименко, А.М. Коваленко, В.М. Костюченко, М.В. Кужельний, В.М. Мурашко, М.С. Пушкар, В.В. Сопко, Л.І. Слюсарчук, Н.М. Ткаченко та інших. Серед зарубіжних авторів варто відзначити Е. Бріттона, К. Ватерсона, Р. Ханшманна, Річарда Д. Інвіна, Інк., В. Дж. Стівенсона, Р.З. Чейза, Н.Дж. Еквілайна, Р.Ф. Якобса та інших дослідників, які зробили суттєвий внесок у розвиток цієї тематики.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне обґрунтування та практичне вдосконалення організації і методики обліку, аналізу та контролю операцій з запасами торговельного підприємства на основі чинних нормативних документів, літературних джерел, діючої практики підприємств та положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Завдання дослідження. Для досягнення поставленої мети нами визначено низку завдань, зокрема:

- уточнити сутність поняття «запаси»;
- дослідити особливості класифікації та оцінки запасів підприємства;
- вивчити особливості обліку запасів відповідно до вимог МСФЗ;
- провести аналіз особливостей діяльності обраного торговельного підприємства;
- оцінити стан організації обліку та контролю операцій із запасами на підприємстві та виявити напрямки їх вдосконалення;
- провести аналіз ефективності використання запасів на ПП «Легранд» й сформулювати рекомендації стосовно підвищення ефективності господарювання на досліджуваному підприємстві.

Об'єктом дослідження виступає процес організації обліку, аналізу та контролю запасів підприємства.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, практичних і методичних аспектів обліку, аналізу та контролю запасів з урахуванням специфіки торговельної діяльності ПП «Легранд».

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовувалися такі методи: аналіз та синтез – для деталізації досліджуваного об'єкта на окремі складові та для узагальнення теоретико-методичних аспектів обліку, аналізу та контролю операцій із запасами; статистичні та аналітичні розрахунки – для обробки облікової інформації; порівняння та групування – для зіставлення динамічних показників й виявлення залежностей між ними; прийоми порівняння та узагальнення – для надання рекомендацій, направлених на удосконалення стану обліку, аналізу та внутрішнього контролю операцій із запасами торговельного підприємства.

Інформаційною базою роботи стали дані бухгалтерського та статистичного обліку, звітність та інші документи, надані підприємством, а також нормативно-правові акти та наукова література, що дозволили

сформувати повне уявлення про теоретичні та практичні основи обліку, аналізу та контролю операцій із запасами підприємства.

Публікації та апробація результатів дослідження. Автором було взято участь у студентській конференції Одеського національного економічного університету (у квітні 2025 р.) та опубліковано тези: Гандзій І.В. Порівняльна характеристика обліку запасів згідно із МСБО та НП(С)БО. Матеріали підсумкової студентської конференції ФМОІТ, присвяченої 81-річчю визволення міста Одеси від фашистських загарбників (10-12 квітня 2025 р.). «Сучасні проблеми та перспективи розвитку економіки України в умовах військового стану». Одеса: ОНЕУ, 2025. 458 с., С.353-355.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ЗАПАСІВ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ

1.1. Запаси як об'єкт обліку

Запаси відіграють надзвичайно важливу роль у діяльності будь-якого підприємства, незалежно від його форми власності, галузевої належності чи масштабів господарювання. У загальному вираженні запаси становлять ту частину оборотних активів, яка безпосередньо забезпечує безперервність виробничого процесу та функціонування підприємства в цілому. Запаси виступають важливим об'єктом бухгалтерського обліку, який потребує належного нормативного регулювання, чіткої організації облікового процесу та ефективного управління. Їх правильне документальне оформлення, систематичне відображення та аналітичне опрацювання – це передумови ефективної роботи будь-якого підприємства в ринкових умовах господарювання.

Запаси як економічна категорія досліджувалися низкою науковців, зокрема, Бондаренко Н.М., Борисов А.Б., Дмитренко А.В., Лопатіна В.В., Ловська І.Д., Роєва О.С., Подолянчук О.А., Нашкерська Г.В., Швець В.Г., а також Уотерс Д., Зінь Е.А., Бержанір І.А., Чейз Р.Б., Еквілайн Н.Дж. Науковий термін «запаси» окреслився у вітчизняній науковій літературі під час реформування норм законодавства із наближенням його до міжнародних стандартів, замінивши поняття «предмети праці», «товарно-матеріальні цінності», «виробничі ресурси», «матеріальні ресурси».

Аналізуючи поняття «запаси» як економічну категорію, важливо розмежовувати поняття «запаси» та «виробничі запаси», оскільки від їх правильної інтерпретації залежить якість інформаційних потоків бізнес-процесів на підприємстві. У науковій літературі існують декілька напрямків підходів до тлумачення суті даних понять як за ступенем деталізації, так і за тлумаченням. Наприклад, з точки зору системного підходу, науковець

Юрчишена Л.В. розглядає виробничі запаси, як «сукупність сировинно-матеріальних ресурсів підприємства, які забезпечують безперервність процесу виробництва і повністю переносять свою вартість на виготовлену продукцію протягом одного операційного циклу» [29]. Науковиця Ганас Л.М. розглядає виробничі запаси із призми змістовного та функціонального наповнення, враховуючи бухгалтерські, економічні та логістичні аспекти, оскільки за її визначенням «виробничі запаси – це частина матеріальних ресурсів, які є власністю підприємства та зберігаються у відповідних для цього місцях, ще не використовуються та призначені для подальшого застосування у виробничому процесі, входять у структуру виготовленої продукції або підтримують функціонування процесу виробництва, забезпечуючи його безперервність».

Стецюк Н.Є. пропонує розглядати виробничі запаси з позиції поглиблення економічної сутності поняття, розглядаючи їх як «речові елементи виробництва, що використовуються в якості предметів праці та обігу у виробничому циклі та для інших потреб операційної діяльності, які знаходяться на складах суб'єктів господарювання, повністю споживаються у кожному циклі і переносять свою вартість на вартість кінцевого продукту».

Зокрема, С.В. Андрос зазначає, що «виробничі запаси – матеріальні цінності, предмети, що споживаються цілком, повністю переносять свою вартість на новий продукт, змінюються після кожного виробничого циклу, і на які спрямовується праця людини в процесі отримання готового продукту, виконання робіт, надання послуг» [25]. Інші дослідники, такі як В.В. Лопатіна та О.А. Подолянчук, акцентують увагу на економічній сутності виробничих запасів, розглядаючи їх як «сукупність предметів праці, які знаходяться на підприємстві у вигляді складських запасів основних та допоміжних матеріалів, а також палива, запасних частин, зворотних відходів, тари та інших матеріалів, які призначені для використання як у виробничому процесі, так і для будь-яких інших потреб підприємства за умови їх повного споживання в одному операційному циклі».

При дефініції поняття важливо розмежовувати термін «виробничі запаси» від поняття «матеріальні ресурси», оскільки останнє приймає більш ширше значення, яке включає всі засоби, що мають фізичну форму і використовуються у виробництві товарів та послуг. Під матеріальними запасами зазвичай розуміється ресурси предметів споживання та засобів виробництва, які призначені для забезпечення безперервності виробництва [6]. Поняття «виробничі запаси» і «матеріальні ресурси» тісно пов'язані між собою, але ототожнювати їх повністю некоректно, оскільки вони мають різну семантичну і функціональну сферу застосування. Поняття «матеріальні ресурси» може включати у себе ресурси ще до моменту придбання або ті, що використовуються безпосередньо у процесі праці. Тим не менш, для окреслення поняття «виробничих запасів» нерідко застосовується термін «матеріальні активи», наприклад, Швець В.Г. розглядає виробничі запаси як матеріальні активи, що перероблюються підприємством задля виготовлення продукції, обслуговування виробництва та загальновиробничих потреб [28].

На важливості чіткого розмежування понять акцентує увагу О.М. Кузьменко, підкреслюючи, що існуючі відмінності у трактуванні об'єкта обліку матеріальних ресурсів зумовлені недостатньою розробленістю методологічних засад окремих напрямів бухгалтерського обліку, нечіткістю у визначенні самого об'єкта обліку, а також недосконалістю у відображенні наявності та руху матеріальних ресурсів, здійсненні контролю за їх використанням і забезпеченні збереження майна [6].

У економічній літературі, матеріальні ресурси – це ширше поняття, яке включає всі засоби, що мають фізичну форму і використовуються у виробництві товарів та послуг. За твердженням Окландера М.А. «матеріальні запаси – це продукція виробничо-технічного призначення, яка знаходиться на різних стадіях виробництва і обігу, вироби народного споживання та інші товари, що очікують на вступ у процес виробничого або особистого споживання» [17].

У нормативних документах, для визначення терміну «запаси» використовується терміни «ресурси», «активи». Останній був введений до теорії та практики бухгалтерського обліку з метою реформування норм бухгалтерського обліку до Міжнародних стандартів бухгалтерської звітності.

У Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» визначення поняття «запаси» подано через категорію активів, оскільки це відповідає загальним принципам бухгалтерського обліку, а саме концепції бухгалтерського розуміння сутності економічних ресурсів підприємства.

Відповідно п.4 Н(П)СБО 9 «Запаси», запаси, це активи, які утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [16].

Таке визначення повністю узгоджується з критеріями визнання активів, встановленими в НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», де активи – ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому [14].

Таким чином, розкриття поняття запасів саме через призму активів відповідає міжнародним підходам (зокрема МСБО 2 «Запаси»), забезпечує уніфікацію облікової політики та дозволяє формувати достовірну фінансову звітність, яка відображає реальний стан ресурсів підприємства.

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Мінфіну України №291 від 30.11.1999 р., встановлює чітку структуру обліку запасів у класі 2 «Запаси». Цей підхід передбачає як узагальнення всіх матеріальних ресурсів підприємства, що підлягають використанню або реалізації, так і диференціацію окремих їх видів відповідно до призначення в

господарському процесі. Клас 2 «Запаси» включає всі види запасів, які тимчасово перебувають на підприємстві у вигляді активів: від сировини до готової продукції, дозволяючи здійснювати системний облік матеріально-виробничих запасів, які відіграють різну роль у виробничому процесі, зокрема: для виробництва (рахунок 20), для обліку предметів із коротким терміном використання (рахунок 22), для обліку витрату на незавершене виробництво (рахунок 23), для обліку втрат у виробництві (рахунок 24), напівфабрикатів (рахунок 25), готової продукції (рахунок 26), а також товарів для продажу (рахунок 28).

У структурі активів розрізняють необоротні та оборотні активи.

Необоротні активи – це ресурси, які використовуються протягом більше одного року або операційного циклу й не призначені для продажу. До них належать: основні засоби, нематеріальні активи, інвестиційна нерухомість, довгострокові біологічні активи, фінансові інвестиції з терміном обігу понад рік та інші подібні ресурси, такі активи поступово передають свою вартість на витрати підприємства через механізм амортизації або інші способи зменшення корисності.

Згідно із п.3 Н(П)СБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», оборотні активи – гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи використання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу [14].

Оборотні активи, навідміну від необоротних, є короткостроковими – ресурсами, які використовуються протягом одного операційного циклу або року, призначені для продажу чи споживання у виробництві та легко реалізуються або трансформуються у грошові кошти.

У межах облікової системи запаси розглядаються як частину оборотних активів, детальний аналіз яких дозволяє комплексно оцінити ресурсну базу підприємства та її здатність генерувати дохід. Категорія «оборотні активи» є значно ширшою за поняття «запаси», оскільки запаси – це лише один із структурних елементів оборотних активів. У бухгалтерському балансі запаси,

хоча й займають вагоме місце серед обігових ресурсів, не охоплюють інших суттєвих компонентів – зокрема грошових коштів або дебіторської заборгованості, які також активно використовуються у господарському процесі та впливають на ліквідність і фінансову стійкість підприємства.

З погляду Плану рахунків, «виробничі запаси» приймають більш вузьке, функціональне визначення, обліковуючись на рахунку 20 «Виробничі запаси» та конкретизуючи перелік матеріальних цінностей, що безпосередньо формують матеріальну основу виробничого процесу. З погляду рахунку 20, на якому відкриті аналітичні рахунки 201 «Сировина й матеріали», 202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби», 203 «Паливо», 204 «Тара й тарні матеріали», 205 «Будівельні матеріали», 206 «Матеріали, передані в переробку», 207 «Запасні частини», 208 «Матеріали сільськогосподарського призначення» та 209 «Інші матеріали», він охоплює запаси, які прямо включаються у виробничий процес, на відміну від, наприклад, рахунку 22, який охоплює предмети, що не входять до складу продукції, але забезпечують діяльність (МШП).

1.2. Класифікація та оцінка запасів

Для правильної та належної організації обліку виробничих запасів на будь-якому підприємстві велике значення має їх правильна та науково обґрунтована класифікація. Правильне класифікування запасів дає змогу систематизувати облікову інформацію, приймати управлінські рішення, пов'язані з їх використанням, зберіганням та поповненням, а також формувати достовірні показники у фінансовій звітності підприємства.

Класифікація запасів здійснюється за різними ознаками, що дає змогу комплексно охарактеризувати їхню сутність, функціональне призначення, умови зберігання та використання. Така систематизація необхідна як для потреб внутрішнього управління підприємством, так і для зовнішніх користувачів фінансової інформації.

В обліковій практиці можна виділити наступні підходи до класифікації виробничих запасів:

1. За видами запасів – класифікація ґрунтується на призначенні запасів, ролі у виробничому процесі або облікових особливостях та узгоджується із НП(С)БО 9 «Запаси» та Планом рахунків бухгалтерського обліку, відповідно до якої виділяють такі основні групи запасів:

- виробничі запаси (обліковуються на субрахунку 20 «Виробничі запаси») – запаси, які безпосередньо використовуються у процесі виробництва продукції, виконання робіт або надання послуг. (сировина і матеріали, покупні напівфабрикати, паливо, тара, запасні частини тощо);

- тварини на вирощуванні та відгодівлі (обліковуються на рахунку 21 «Поточні біологічні активи тваринництва») – це молодняк тварин, тварини на відгодівлі, птиця, кролі, звірі, сім'ї бджіл тощо, які утримуються з метою подальшого використання в сільськогосподарському виробництві або продажу;

- малоцінні та швидкозношувані предмети (МШП) (22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети») – активи, які мають обмежений строк використання або невисоку вартість, наприклад, інструменти, спецодяг, господарський інвентар;

- незавершене виробництво (обліковується на рахунку 23 «Виробництво») – це витрати на виробництво продукції або виконання робіт, які на дату балансу ще не завершені технологічним процесом;

- брак у виробництві (обліковується на рахунку 24 «Брак у виробництві») – відображає втрати від виготовлення продукції, яка не відповідає встановленим технічним умовам або стандартам, а також витрати на її виправлення або списання.

- напівфабрикати (обліковується на рахунку 25 «Напівфабрикати») – це продукція, що пройшла певну стадію обробки, але потребує додаткової переробки або зборки на тому ж підприємстві.

- готова продукція (обліковується на рахунку 26 «Готова продукція»)
- це повністю завершена виробництвом продукція, що відповідає технічним вимогам і готова до реалізації. Облік ведеться на рахунку 26 «Готова продукція».

- поточні біологічні активи (обліковується на рахунку 21 «Поточні біологічні активи» або 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва» (залежно від виду активу) – охоплюють рослини або тварини, які використовуються в сільськогосподарській діяльності з метою отримання сільськогосподарської продукції, ці активи мають здатність до біологічних перетворень.

- товари (обліковується на рахунку 28 «Товари») – це матеріальні цінності, придбані підприємством для подальшого продажу, до них належать як оптові, так і роздрібні товари, які не потребують додаткової обробки. Облік ведеться на рахунку.

2. За призначенням – передбачає поділ запасів залежно від цілей їх використання, режиму зберігання та характеру забезпечення виробничого процесу, та включає наступні основні групи:

- запаси постійного зберігання – виробничі запаси, які зберігаються на підприємстві постійно в обсягах, необхідних для безперебійної роботи виробництва, їх наявність обумовлена технологічними потребами або безперервністю виробничого процесу та є обов’язковими для підтримання нормального функціонування виробництва (наприклад сировина, паливо, допоміжні матеріали тощо);

- запаси сезонного зберігання і довгострокового завезення – охоплює запаси, які створюються з урахуванням сезонних умов (наприклад, заготівля сировини в аграрному секторі, паливні матеріали на зимовий період) або у зв’язку зі значною віддаленістю постачальників і тривалим логістичним циклом;

- запаси спеціального призначення – запаси, що формуються для виконання конкретних завдань, у тому числі аварійного резерву, стратегічного

забезпечення, дослідних або інноваційних проєктів, такі запаси можуть довгий час не використовуватися, але повинні бути доступними у випадках непередбачених ситуацій або для забезпечення особливих виробничих процесів (наприклад рідкісні або дороговартісні матеріали, запасні частини до унікального обладнання, хімічні реагенти тощо) [4, с. 648].

3. За місцезнаходженням – відображає фізичне розташування матеріальних ресурсів у процесі їх постачання, зберігання та використання:

- запаси в роздрібній мережі – це товарно-матеріальні цінності, які вже надійшли до торговельних точок підприємства (магазинів, торгових павільйонів тощо) і призначені для реалізації кінцевим споживачам.

- запаси на складах і базах – виробничі запаси, що знаходяться на складі підприємства або проміжних оптових базах, вони є частиною активного виробничого циклу, призначені для безпосереднього використання у виробничому процесі, зберігаються до моменту відпуску у виробництво або реалізації.

- запаси в дорозі – це матеріальні ресурси, які вже були відвантажені постачальником, але ще не надійшли на підприємство чи склад, облік таких запасів є важливим для точного визначення обсягу ресурсів, якими фактично володіє підприємство, навіть якщо вони фізично ще не прибули [24, с. 47].

5. За одиницями виміру (використовується для цілей обліку, планування, аналізу та контролю ефективності використання запасів) – відображає способи вимірювання обсягу запасів залежно від мети обліку та управління:

- натуральні одиниці виміру – найпоширеніша форма вимірювання запасів, яка відображає їх кількісну характеристику в фізичних одиницях, вони використовуються при складанні первинної документації, у складському обліку та контролі фактичної наявності матеріалів (наприклад кілограми, тонни – для сипучих речовин, метри, погонні метри – для тканин, кабелів тощо);

- вартісні одиниці виміру – дозволяють порівнювати запаси між собою за ціною, визначати їхню частку у складі активів, а також аналізувати витрати (до них належать гривні (або інша валюта обліку), середньозважена вартість, первісна, облікова, відновлювальна вартість тощо);

- відносні одиниці виміру – використовуються у економічному аналізі, зокрема при розрахунку показників ефективності використання запасів, вони дозволяють оцінити, на скільки днів виробництва або реалізації вистачить наявного обсягу запасів за умови збереження існуючого рівня витрат чи продажу (наприклад у днях товарообороту) [4].

6. За наявністю на початок і кінець звітного періоду – використовується переважно в обліку та економічному аналізі для оцінки змін у наявності запасів протягом звітного періоду:

- початкові запаси – це залишки виробничих запасів, що обліковуються на початок звітного періоду, вони можуть включати матеріали, які ще не були використані у виробництві або зберігаються на складах;

- кінцеві запаси – залишки запасів на кінець звітного періоду, використовуються при складанні балансу та формуванні показників собівартості, оборотності та інших аналітичних коефіцієнтів.

7. По відношенню до балансу – цей підхід стосується методології бухгалтерського обліку, зокрема місця відображення інформації про запаси в обліковій системі підприємства:

- балансові запаси – це запаси, які обліковуються на активних рахунках балансу, зокрема рахунку 20 «Виробничі запаси» та інших рахунках класу 2, вони визнаються активами підприємства, оскільки відповідають критеріям визнання активів;

- позабалансові запаси – це запаси, які не визнаються активами, але перебувають у тимчасовому володінні або користуванні підприємства (наприклад, отримані на відповідальне зберігання, у переробку або як давальницька сировина), вони обліковуються на позабалансових рахунках і не включаються до складу активів у фінансовій звітності.

8. За ступенем ліквідності – критерій застосовується при аналізі фінансового стану підприємства, зокрема для оцінки можливості швидкого перетворення запасів у грошові кошти:

- ліквідні запаси – запаси, які можна швидко реалізувати або використати у виробництві, і які користуються стабільним попитом (наприклад, сировина, що активно використовується у виробництві, або матеріали з коротким циклом обігу);

- неліквідні запаси – це ті, що важко реалізувати або які не мають попиту, застарілі, пошкоджені або втратили свою цінність (наприклад, залежані матеріали, залишки спецпризначення без актуального використання).

9. За походженням:

- первинні (первісні) запаси – це матеріальні ресурси, які вперше надходять на підприємство в результаті купівлі, безоплатного отримання або як внесок до статутного капіталу, вони ще не були використані у виробничому процесі й мають початкову товарну форму (сировина, матеріали, паливо тощо).

- вторинні запаси – це залишки або відходи виробництва, які виникли в результаті технологічних процесів і можуть бути використані вдруге (наприклад, обрізки металу, стружка, упаковка, зворотні відходи, які мають господарське значення).

10. За обсягом:

- вільні запаси – це та частина запасів, яка не зарезервована, не обмежена в обороті й може вільно використовуватись у виробничих або господарських процесах, вони повністю перебувають у розпорядженні підприємства для оперативного застосування.

- обмежені запаси – це запаси, щодо яких існують обмеження у використанні, наприклад, зарезервовані для певних цілей (під конкретне замовлення), конфісковані або арештовані органами контролю, небезпечні або спеціального призначення, що потребують спеціального дозволу на використання [19].

Ще одним важливим аспектом обліку запасів є їх оцінка, яка полягає у визначенні вартості запасів для цілей обліку та звітності. Від правильності оцінки залежить достовірність фінансової звітності та результатів діяльності підприємства.

Згідно з п.8 НП(С)БО 9 «Запаси», придбані запаси зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю, яка складається:

- договірної вартості (ціни постачальника) – суми, що сплачується за договором постачальнику без урахування непрямих податків (наприклад, ПДВ) з урахуванням знижок і бонусів;
- ввізного мита (у випадку, якщо запаси імпортуються);
- невідшкодовуваних непрямих податків (наприклад ПДВ, який не підлягає відшкодуванню, або інші податки, які підприємство не може повернути);
- транспортно-заготівельних витрат (ТЗВ) – витрати, пов'язані з доставкою запасів до місця використання (фрахт, навантаження, розвантаження, страхування вантажу);
- інших витрат, безпосередньо пов'язаних з придбанням і доведенням запасів до придатного стану (наприклад пакування, маркування та ін.) [16].

Таким чином, первісна вартість запасів складає суму всіх витрат, понесених для того, щоб запаси опинилися у підприємства в такому стані, в якому їх можна використовувати у господарській діяльності.

Для подальшої оцінки вибуття запасів використовуються такі методи:

- ідентифікована собівартість – використовується у позамовному методі з метою обліку кожної одиниці запасів у відповідності до конкретного замовлення, оцінка проводиться для кожної одиниці запасів шляхом діленням сумарної вартості залишку на початок звітного місяця і вартості одержаних у звітному місяці виробничих запасів на загальну кількість одержаних у звітному місяці запасів, з урахуванням залишку на початок місяця;

- середньозважена собівартість – метод, який базується на середній вартості всіх наявних запасів та обчислюється шляхом діленням сумарної вартості таких запасів на сумарну кількість запасів на дату операції [16];

- ФІФО (перший прийшов – перший пішов) – вартість запасів визначається з урахуванням того, що перші за часом надходження запаси вибувають першими;

- нормативних затрат – передбачає оцінку запасів на основі встановлених норм витрат матеріалів, праці, енергії та інших ресурсів, що використовуються у виробництві, з урахуванням нормальних рівнів використання виробничих потужностей і рівня ефективності, за даним методом фактичні витрати зіставляються з нормативними, а відхилення підлягають аналізу та обліку окремо (такий підхід застосовується переважно на підприємствах серійного виробництва, де нормативи постійно оновлюються і дозволяють забезпечити оперативний облік);

- ціни продажу – використовується переважно в роздрібній торгівлі та передбачає оцінку запасів за продажною ціною за вирахуванням торгової націнки, тобто визначення собівартості шляхом зменшення відомої ціни реалізації, такий підхід дозволяє швидко оцінити залишки товарів у масовому обороті, коли технічно складно відстежити точну закупівельну вартість кожної одиниці.

НП(С)БО 9 «Запаси» встановлює, що оцінка запасів здійснюється при надходженні, списанні, а також на дату складання балансу. Оцінка запасів на дату балансу здійснюється за найменшою з двох величин: собівартістю або чистою вартістю реалізації.

Таким чином, правильна класифікація та об'єктивна оцінка виробничих запасів мають важливе значення як для внутрішнього обліку, так і для складання достовірної фінансової звітності. Вони є основою для ефективного управління ресурсами підприємства, підвищення його економічної стійкості та конкурентоспроможності.

Підприємство самостійно обирає модель обліку виробничих запасів, яка закріплюється у його обліковій політиці, яка ключає визначення критеріїв визнання запасів, методів їх оцінки, складання робочого плану рахунків, встановлення порядку оприбуткування, списання та способу відображення відповідних показників у звітності. Обрана модель обліку виконує основні завдання системи обліку та контролю виробничих запасів: забезпечення своєчасного документообігу, правильного оприбуткування запасів, їх збереження, дотримання нормативів щодо умов зберігання та використання, а також достовірної оцінки. Закріплення облікових підходів у обліковій політиці забезпечує ефективну організацію складського обліку, можливість оперативного отримання даних про наявні залишки та витрати запасів у виробництві, дозволяє формувати номенклатури виробничих запасів та контролювати відповідність їхнього використання встановленим нормам у процесі господарської діяльності.

1.3. Особливості обліку запасів згідно із МСФЗ

У сучасних умовах глобалізації економіки та зростання вимог до прозорості фінансової звітності все більшої актуальності набуває застосування міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Впровадження МСФЗ в облікову практику українських підприємств дозволяє не лише забезпечити відповідність міжнародним вимогам, а й значно покращити якість фінансової інформації, підвищити інвестиційну привабливість та зміцнити довіру з боку зовнішніх користувачів.

Особливе місце в системі міжнародних стандартів посідає стандарт МСФЗ (IAS) 2 «Запаси», який встановлює загальні принципи обліку, оцінки та розкриття інформації про запаси у фінансовій звітності. Цей стандарт є основним нормативним документом, який регулює питання обліку запасів у рамках МСФЗ.

Відповідно п. 6 МСФЗ 2 «Запаси», запаси – це активи, які утримуються для продажу у звичайному ході бізнесу; перебувають у процесі виробництва для такого продажу або існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або при наданні послуг [13].

Особливу роль у розумінні стандарту відіграє сфера його застосування, визначена у вступних положеннях МСБО 2 «Запаси». Стандарт не регулює облік усіх запасів, а стосується лише певної категорії активів, чітко виключаючи з охоплення такі об'єкти, як:

- незавершене виробництво будівельних контрактів (обліковується за МСБО 11 «Будівельні контракти» / МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами»);
- фінансові інструменти (регулюються МСФЗ 9 «Фінансові інструменти»);
- біологічні активи, пов'язані зі сільськогосподарською діяльністю, та сільськогосподарська продукція на момент збору врожаю (обліковуються за МСБО 41 «Сільське господарство»).

Чітке окреслення сфери застосування виконує дві важливі функції: з однієї сторони обмежує предмет регулювання з метою уникнення дублювання з іншими стандартами МСФЗ, кожен з яких має свою спеціалізацію (наприклад, для будівництва, фінансових активів, біологічних трансформацій тощо), з іншої – забезпечує єдність облікового підходу до порівнянних видів активів – наприклад, до запасів торговельного підприємства, виробничої компанії чи постачальника послуг, незалежно від галузі. Такий підхід дозволяє користувачам фінансової звітності (інвесторам, аудиторам, кредиторам) отримати уніфіковану інформацію про запаси, яку можна легко порівняти між різними компаніями, і бути впевненими, що облік ведеться за єдиними принципами.

Облік запасів у системі міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) регулюється не лише МСБО 2 "Запаси", а й іншими стандартами, які застосовуються до окремих аспектів або ситуацій, пов'язаних з запасами:

- МСБО 2 «Запаси» – основний стандарт, який регулює визначення, визнання та оцінку запасів, у тому числі надає визначення первісної вартості запасів, встановлює методи оцінки вибуття та оцінки запасів на дату балансу;
- МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» – регламентує облік запасів у випадках, коли запаси придбані за іноземну валюту і необхідно визначити, за яким курсом перераховувати такі операції у основну валюту підприємства;
- МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» – застосовується, якщо підприємство змінює метод оцінки запасів (наприклад, з середньозваженої на ФІФО), виявляє помилку у попередньому періоді, яка вплинула на облік запасів або змінюється облікова оцінка (наприклад, перегляд чистої вартості реалізації);
- МСБО 23 «Витрати на позики» – визначає умови, за яких витрати на позики (відсотки, комісії тощо) включаються до вартості запасів, характерно для запасів, які потребують тривалого часу для виготовлення (наприклад, у виробництві великого обладнання або у виноробстві), та супроводжуються специфічним фінансуванням, відповідно такі витрати на позики капіталізуються до собівартості таких запасів; однак, зазвичай, коли виробництво швидке або незначне витрати на позики не включаються до запасів, а визнаються у складі витрат періоду.
- МСБО 41 «Сільське господарство» встановлює особливий порядок оцінки біологічних активів і сільськогосподарської продукції, на які не розповсюджується дія стандарту МСБО 2 «Запаси» для біологічних активів (живих тварин, рослин), які трансформуються біологічним шляхом та сільськогосподарської продукції на момент збирання врожаю; для такого типу активи оцінюються за справедливою вартістю за вирахуванням витрат на продаж, а не за собівартістю, однак після збору врожаю така продукція може обліковуватись за МСБО 2.

У системі регулювання запасів основним документом виступає МСБО 2 «Запаси», інші стандарти забезпечують цілісну систему обліку запасів

відповідно до ситуацій, що виникають у господарській діяльності підприємства.

За МСБО, оцінка запасів потрібна для правильного їх відображення в обліку та фінансовій звітності на різних етапах їхнього життєвого циклу.

Відповідно до пункту 9 Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 2 «Запаси», оцінка запасів має здійснюватися за найменшою з двох величин: собівартості або чистої вартості реалізації [13]. Цей підхід називається консервативним методом оцінки – він допомагає запобігти завищенню активів, за рахунок того, що якщо очікувана вартість продажу запасів (після врахування витрат на продаж) зменшилася і стала меншою за собівартість, у фінансовій звітності відображається нижча з двох величин.

Після придбання запаси оцінюють за собівартістю, тобто за фактичними витратами, понесеними на їх придбання, транспортування, зберігання і приведення до стану, придатного для використання або продажу.

Пункт 10-15 МСБО 2 встановлює порядок обчислення собівартості, згідно з якими собівартість охоплює витрати, пов'язані з придбанням, переробкою та доведенням запасів до їх поточного стану й місцезнаходження та складаються з:

- витрат на придбання, які включають: договірну ціну придбаних запасів, ввізного мита або інших податків, податків, які не відшкодовуються з бюджету (в тому числі ПДВ, який не відшкодовується підприємству), витрати на транспортування запасів, їх навантаження або розвантаження, інші витрати, які прямо пов'язані з отриманням товарів, матеріалів, послуг;
- витрат на переробку – які охоплюють всі витрати, пов'язані з перетворенням матеріалів у готову продукцію, прямі витрати на виробництво, постійні та змінні накладні витрати, розподілені відповідно до нормальної потужності або фактичного навантаження, у разі виготовлення кількох продуктів – раціональний розподіл витрат між ними;

- інші витрати, які безпосередньо пов'язані з їх доставкою та приведенням у теперішній стан, тобто з процесом забезпечення готовності запасів до використання або продажу [13].

Пункт 15 МСБО 2 визначає, що до собівартості як «інші витрати» входять невиробничі накладні витрати, якщо вони безпосередньо пов'язані з конкретними запасами та витрати на проектування продукції під конкретне замовлення клієнта (наприклад, унікальний дизайн або індивідуальна специфікація товару) за умови, що ці витрати мають сприяти доставці чи приведенню запасів до стану готовності. Усі інші витрати мають визнаватися як витрати звітного періоду, а не частина вартості запасів. Також до собівартості не включаються торгівельні знижки, бонуси, цінові знижки, що надані постачальником, інші подібні знижки, що зменшують фактичну вартість придбання, курсові різниці, витрати на зберігання готової продукції, адміністративні накладні витрати, витрати на збут, витрати на позики (за виключенням випадків за МСБО 23 «Витрати на позики»).

Згідно п.6 МСБО 2 чиста вартість реалізації - попередньо оцінена ціна продажу у звичайному ході бізнесу мінус попередньо оцінені витрати на завершення та попередньо оцінені витрати, необхідні для здійснення продажу [13].

Чиста вартість реалізації це оцінка, яку очікується отримати від продажу запасів, за ринковою ціною мінус витрати на завершення і збут. Облік за чистою вартістю реалізації дає змогу уникнути завищення вартості активів, забезпечити надійність і реалістичність фінансової звітності, а також вчасно відображати збитки від знецінення запасів (наприклад, у випадку псування, морального старіння або падіння ринкової ціни).

МСБО 2 "Запаси" допускає використання спрощених методів оцінки собівартості, якщо вони наближено дають результат, подібний до фактичної собівартості, і є практично обґрунтованими в певних умовах:

- метод стандартних витрат;
- метод роздрібних цін.

Метод стандартних витрат наведений в п. 21 МСБО 2 та ґрунтується на нормативному параметрі використанні сировини, праці та ресурсів та очікуваних рівнях потужності підприємства (економічної/виробничої ефективності) за умови, що норми на підприємстві постійно переглядаються та коригуються з метою забезпечення наближення до фактичної собівартості. Метод стандартних витрат характерні для масового виробництва або для планування та контролю.

Метод роздрібних цін передбачає визначення собівартості зменшення продажної ціни на середню націнку (маржу) та характерний для підприємств роздрібною торгівлі. Метод частіше застосовується для випадків, коли є велика кількість товарів, які швидко обертаються, мають подібний рівень прибутку, складно визначити собівартість одиниці.

МСБО 2 "Запаси" встановлює три основні методи визначення собівартості вибуття (списання) запасів, які підприємство може застосовувати, щоб розрахувати собівартість реалізованих запасів або залишків на кінець періоду:

Метод специфічної ідентифікації – передбачає пряме віднесення фактичної собівартості конкретної одиниці запасів до конкретного продажу або використання. Метод характерний для позамовних запасів, які не є взаємозамінними, та можна чітко простежити рух окремих одиниць (наприклад, за серійним номером, інвентарним номером, маркуванням), наприклад, підтримані автомобілі виставлені на продаж, кожен з яких має свої індивідуальні характеристики, що впливають на ціну, антикварні речі або складне обладнання виконане за індивідуальними параметрами.

Метод FIFO – суть якого полягає в тому, що запаси, які надійшли першими, використовуються або реалізуються першими, відповідно залишки на кінець періоду складаються з найостанніших за часом надходжень.

Метод середньозваженої вартості – собівартість кожної одиниці запасу визначається на основі середньозваженої вартості всіх подібних запасів, які були на початку та надійшли протягом періоду. Метод середньозваженої

собівартості може застосовуватись або періодично (раз на місяць) або після кожного надходження запасу.

Формула середньозваженої собівартості має вигляд:

$$\text{Середня вартість од.} = \frac{В_{н.п.} + В_{з.п.}}{К_{н.п.} + К_{з.п.}} \quad (1.1)$$

де, $В_{н.п.}$ – вартість запасів на початок періоду;

$В_{з.п.}$ – вартість запасів, що надійшли за період

$К_{н.п.}$ – кількість запасів на початок періоду;

$К_{з.п.}$ – кількість запасів, що надійшли за період.

Суттєві відмінності між вітчизняними стандартами (НП(С)БО 9 «Запаси») та міжнародними (МСБО 2 «Запаси») полягають насамперед у підходах до оцінки запасів залежно від джерела їх надходження. У НП(С)БО 9 оцінка запасів здійснюється за різними правилами в залежності від способу надходження (придбання, виготовлення, внесення до статутного капіталу, безоплатне отримання, обмін), що створює детальну класифікацію варіантів первісної вартості. Натомість МСБО 2 застосовує єдиний підхід – формування собівартості запасів включає витрати на придбання, переробку та інші витрати, пов'язані з доставкою до місця використання і приведенням до стану, придатного для використання чи продажу. Таким чином, міжнародний стандарт акцентує на сутності витрат, а не на джерелі надходження, що спрощує підхід до обліку, підвищує уніфікованість та прозорість фінансової звітності [27, с. 553].

Ще однією суттєвою відмінністю між НП(С)БО та міжнародними стандартами МСБО 2 полягає в підходах до визначення собівартості вибуття запасів. НП(С)БО передбачає використання п'яти методів оцінки собівартості запасів, зокрема: ідентифіковану собівартість, середньозважену собівартість, ФІФО, метод ціни продажу та нормативних витрат. У той час як МСБО 2 дозволяє застосовувати лише три методи: ідентифікованої собівартості (для унікальних, не взаємозамінних товарів або окремих проектів), ФІФО

(припускає, що перші запаси вибувають першими) та середньозваженої собівартості (на основі середнього значення вартості запасів). Метод ЛІФО за МСБО заборонено, оскільки він може спотворювати фінансові результати. Таким чином, міжнародні стандарти пропонують більш уніфікований підхід до формування собівартості, що підвищує порівнюваність фінансової звітності між країнами.

Головною особливістю МСБО 2 «Запаси», яка відрізняє його з-поміж національних стандартів є те, що він передбачає більш гнучкий і реалістичний підхід до обліку знецінення запасів за рахунок гнучкої реакції на реальні зміни вартості запасів – як негативні (через знецінення), так і позитивні (через сторнування втрат), забезпечуюючи більш достовірну та актуальну інформацію для користувачів фінансової звітності. Це появляється через те, що якщо запаси втрачають свою цінність (наприклад, через пошкодження, застарівання або падіння ринкових цін), підприємство має визначити чисту вартість реалізації і порівняти її з собівартістю. Якщо чиста вартість реалізації виявляється нижчою – різниця визнається збитком у вигляді резерву на знецінення. Якщо ж в наступному звітному періоді ситуація покращується (наприклад, ринкова ціна товару зросла, з'явився новий покупець або зникли інші обмеження), і чиста вартість реалізації стала вищою, ніж вона була на момент попереднього знецінення, частина або весь попередній збиток може бути сторнований (тобто відновлена вартість запасів).

Формалізований характер підходу до оцінки чистої вартості реалізації у П(С)БО 9 «Запаси» становить одну з критичних методологічних розбіжностей із МСБО 2 «Запаси», яка має істотний вплив на якість фінансової звітності. Згідно з МСБО 2, підприємства зобов'язані проводити регулярну переоцінку запасів, якщо існують ознаки знецінення, тобто коли очікувана чиста вартість реалізації стає нижчою за балансову вартість. Стандарт містить конкретизовані положення щодо того, як визначати чисту вартість реалізації – зокрема, як ринкові ціни, витрати на завершення виробництва та витрати на збут впливають на її обчислення. У НП(С)БО 9 цей підхід лише декларативно

зазначено, без докладної методології, що призводить до невизначеності та суб'єктивізму при практичному застосуванні.

Ця нормативна прогалина не дозволяє забезпечити єдину облікову практику серед українських підприємств, що, в свою чергу, ускладнює порівнянність звітності між компаніями і перешкоджає адекватному аналізу економічної ефективності підприємств зовнішніми користувачами. У ситуації коливання ринкової кон'юнктури – наприклад, різкого падіння цін на продукцію – відсутність чітких орієнтирів щодо визначення чистої вартості реалізації призводить до затримок у визнанні втрат або до неоднакових підходів серед підприємств однієї галузі. Відповідно, це знижує рівень довіри до фінансової звітності з боку інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін.

З огляду на суттєві розбіжності між положеннями П(С)БО 9 «Запаси» та вимогами МСБО 2 «Запаси», доцільним є його перегляд і оновлення з метою гармонізації з міжнародною обліковою практикою. Актуалізація національного стандарту, зокрема через деталізацію критеріїв визнання, методів оцінки та порядку розкриття інформації про запаси, дозволить підвищити якість фінансової звітності українських підприємств, зробити її більш прозорою, порівнюваною та зрозумілою для міжнародних користувачів.

Застосування МСФЗ у практиці обліку вимагає відповідної підготовки, знань та адаптації внутрішніх регламентів підприємства, однак перехід на МСФЗ відкриває нові можливості для компаній, які прагнуть вийти на міжнародні ринки, залучити іноземних партнерів або підвищити свою відкритість для інвесторів. Облік виробничих запасів за МСФЗ відрізняється більш високим рівнем деталізації, вимогливістю до розкриття інформації та орієнтацією на реальні економічні показники, що в сукупності підвищує якість та інформативність фінансової звітності підприємства.

Узагальнюючи результати розділу «Теоретичні засади обліку запасів у системі управління», слід зазначити, що запаси відіграють ключову роль у забезпеченні безперервності операційної діяльності підприємств і є одним з

основних об'єктів бухгалтерського обліку. Проведене дослідження дало змогу чітко окреслити економічну сутність запасів, їх класифікаційні ознаки та роль у формуванні фінансових результатів. Особлива увага приділена аналізу підходів до оцінки запасів, які застосовуються як у вітчизняній практиці, так і відповідно до вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності. Виявлено, що методологічна база МСФЗ, зокрема МСБО 2, надає більш гнучкі, однак водночас чітко регламентовані підходи до оцінки запасів і розкриття інформації про них, що сприяє підвищенню прозорості, порівнюваності та аналітичної цінності звітності. Таким чином, дослідження теоретичних аспектів обліку запасів закладає основу для подальшої розробки ефективних управлінських рішень і адаптації національної облікової системи до міжнародних вимог.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ ЗАПАСІВ НА ПП «ЛЕГРАНД»

2.1. Організаційно-економічна характеристика ПП «Легранд»

Приватне підприємство «Легранд» є виробником та постачальником будівельних матеріалів, що понад 10 років працює на ринку України. Компанія спеціалізується на виробництві та реалізації нерудних матеріалів, залізобетонних виробів і товарного бетону, а також надає послуги з доставки будівельних матеріалів, дроблення та сортування щебню. Основними споживачами продукції є будівельні, дорожні та інженерні компанії, які використовують матеріали для зведення житлових і комерційних об'єктів, дорожнього будівництва та інфраструктурних проєктів.

Асортимент продукції підприємства охоплює широкий спектр будівельних матеріалів, зокрема щебінь різних фракцій (5-20 мм, 20-40 мм, 40-70 мм, бутовий камінь), пісок (мийний та сіяний), залізобетонні вироби, серед яких особливе місце займають бетонні тетраподи. Останні використовуються для зміцнення берегових ліній та інженерних конструкцій, що потребують захисту від водної ерозії та механічного впливу хвиль. Крім того, підприємство займається виробництвом товарного бетону, який широко застосовується в будівництві завдяки високій якості та відповідності державним стандартам.

ПП «Легранд» здійснює господарську діяльність у м. Одеса, де розташований головний офіс компанії. Логістичні можливості підприємства дозволяють здійснювати постачання продукції по всій території України. Завдяки багаторічному досвіду, використанню сучасного обладнання та дотриманню стандартів якості компанія змогла завоювати позиції надійного партнера на ринку будівельних матеріалів. Окрім продажу, компанія пропонує комплексні послуги з доставки будматеріалів, а також дроблення і сортування

щобню, що дозволяє замовникам отримувати продукцію у необхідній фракції для подальшого використання в будівництві.

Завдяки поєднанню власного виробництва, широкого асортименту будівельних матеріалів і гнучкої цінової політики, ПП «Легранд» успішно функціонує в умовах конкурентного ринку, орієнтуючись на якість продукції та довгострокове співробітництво із замовниками.

Досліджуване підприємство ПП «Легранд» має статус юридичної особи, є платником податку на додану вартість (далі по тексті – ПДВ). Основні організаційно-установчі відомості про досліджуване підприємство наведено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Основні відомості про ПП «ЛЕГРАНД»

Ознака	Відомості
1	2
Повна назва	ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО «ЛЕГРАНД»
Адреса	65005, Україна, Одеська обл., місто Одеса, вулиця Середня, будинок, 83/1, офіс, 32
Організаційно-правова форма господарювання	Юридична особа
Вид економічної діяльності	52.29 Інша допоміжна діяльність у сфері транспорту 46.73 Оптова торгівля деревиною, будівельними матеріалами та санітарно-технічним обладнанням 46.90 Неспеціалізована оптова торгівля
e-mail	toplegrand@ukr.net
код ЄДРПОУ	37351522
Дата реєстрації	14.10.2010
ПІН	373515215526
Телефон	+38 (048) 700-67-27
Уповноважена особа	БОЙЧЕНЮК ІГОР ВАСИЛЬОВИЧ (керівник відповідно до статуту)

Джерело: складено за даними підприємства (Додаток А)

ПП «Легранд» створено на підставі установчих документів, зокрема, Статуту (Додаток Б), яким визначений засновник підприємства, його організаційно-правова форма, мета та предмет діяльності, а також перелік можливих видів діяльності, які може здійснювати дане підприємство. Зокрема, у Статуті досліджуваного підприємства зазначено, що «метою створення

підприємства є отримання законного доходу шляхом здійснення поставлених перед собою завдань по задоволенню потреб юридичних осіб і громадян в створюваній продукції, товарах і наданню послуг з метою одержання прибутку та подальшим його розподілом між учасниками підприємства». Також Статутом досліджуваного підприємства визначено звітний період рік, який встановлюється із 1 січня по 31 грудня.

Відповідно до вимог Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16 липня 1999 року № 996-XIV на досліджуваному підприємстві ПП «Легранд» прийнято Наказ «Про облікову політику на підприємстві та організацію бухгалтерського обліку» (Додаток В).

На приватному підприємстві «Легранд» бухгалтерський облік організований відповідно до вимог Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». Облік ведеться бухгалтером, під загальним керівництвом директора, який здійснює контроль за правильністю та достовірністю обліку згідно із законодавством, а також візує та підписує основну фінансову, статистичну та податкову документацію.

Кількісний та якісний склад бухгалтерії визначається штатним розписом, затвердженим керівником підприємства, що забезпечує оптимальний розподіл функціональних обов’язків серед працівників. Основними завданнями бухгалтерії є ведення обліку згідно з єдиними методологічними засадами, складання та подання у встановлені строки фінансової і податкової звітності. Керівник підприємства здійснює контроль за відображенням усіх господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку, що сприяє точності та достовірності фінансової інформації.

Окрему увагу приділяють питанням матеріальної відповідальності та запобігання фінансовим втратам. Бухгалтер підприємства бере участь в оформленні документів щодо нестач, крадіжок та псування активів, а також у процедурах відшкодування втрат. Важливим аспектом є обов’язкове виконання працівниками підприємства розпоряджень бухгалтера щодо

організації та ведення обліку, що гарантує дотримання встановлених норм і правил бухгалтерського обліку.

Завдяки такій організації бухгалтерського обліку підприємство забезпечує прозорість фінансової діяльності, своєчасне виконання зобов'язань перед державними органами та контрагентами, а також ефективний контроль за рухом активів і фінансових ресурсів.

Основна фінансова та статистична звітність ведеться у електронній формі із використанням електронного цифрового підпису (далі по тексті – ЄЦП), який Законом "Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги" прирівняний до власноручного підпису.

На приватному підприємстві «Легранд» бухгалтерський облік ведеться із застосуванням сучасних комп'ютерних програм, зокрема «BAS.Бухгалтерія» версії 8.3, що забезпечує автоматизацію процесів обліку та формування фінансової звітності, зокрема автоматичне заповнення фінансової звітності малого підприємства (Додаток Г), а також інших регламентних та бухгалтерських звітів, таких як оборотно-сальдової відомості за період (за всіма рахунками) (Додатки Д1-Д2), оборотно-сальдової відомості по рахунках обліку (Додатки Е1-Е16), картку та аналіз рахунку та ін. Всі господарські операції відображаються відповідно до первинних документів, форми яких затверджені державними органами та використовуються у практичній діяльності підприємства.

З метою забезпечення точності облікових даних підприємство застосовує адаптовані форми журналів та інших реєстрів обліку, розроблені внутрішніми фахівцями. Для деталізації господарських операцій та їх результатів використовується аналітичний облік із залученням субрахунків і рахунків першого порядку. Облік витрат ведеться на рахунках 9 класу «Витрати виробництва», що дозволяє точно узагальнювати інформацію про собівартість продукції та послуг. Дані, отримані з комп'ютерних бухгалтерських програм, за умови їх належного оформлення та підписання

ЕЦП відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», вважаються первинними або підтверджуючими документами.

Працівники підприємства зобов'язані дотримуватися встановлених правил оформлення первинних документів та подавати їх у визначені терміни. За несвоєчасне надання або надання недостовірних документів передбачена дисциплінарна відповідальність. Також на підприємстві встановлені чіткі правила зберігання первинних документів та бухгалтерських реєстрів, які можуть бути оформлені як у паперовому вигляді, так і на електронних носіях із використанням електронного цифрового підпису (ЕЦП) та програмного продукту «М.Е.Дос». Дотримання строків зберігання первинних та облікових документів здійснюється відповідно до чинного законодавства України, що гарантує доступність та правомірність ведення обліку.

2.2. Документальне оформлення та особливості обліку надходження і вибуття запасів на ПП «Легранд»

На приватному підприємстві «Легранд» облік запасів ведеться відповідно до норм діючого законодавства:

- Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», що передбачає одночасне відображення витрат у балансі зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язань, а у Звіті про фінансові результати – одночасно з доходами, для отримання яких ці витрати понесені [15];
- Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів, затверджених наказом Міністерства фінансів від 10.01.2007 р. № 2 [10];
- Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства, затверджені наказом Мінфіну від 27.06.2013 р. № 635 [12];
- Податковим Кодексом України № 2755-VI від 02.12.2010 (у поточній редакції) [18];

– низки галузевих інструкцій та підзаконних нормативних актів з обліку запасів.

Облік запасів на досліджуваному підприємстві ведеться у системі автоматизованого програмного забезпечення «BAS Бухгалтерія» та здійснюється з урахуванням специфіки діяльності та особливостей товарного асортименту.

Основні особливості обліку запасів у «BAS Бухгалтерія» 8.3 включають:

- використання модулів обліку ТМЦ для реєстрації операцій із закупівлі, зберігання та реалізації продукції;
- автоматизований контроль складських залишків, що дозволяє відстежувати наявність будівельних матеріалів на складі в Одесі в режимі реального часу;
- використання партійного обліку для контролю надходження та реалізації запасів, що важливо для обліку продукції, яка зберігається у великих обсягах;
- розрахунок собівартості запасів відповідно до обраного методу оцінки запасів;
- облік витрат на логістику (зокрема, доставку цементу маніпулятором по Одесі та області), що може здійснюватися окремими витратними статтями або враховуватися у собівартості товару;
- формування первинних документів (накладних, актів списання, товарно-транспортних накладних) безпосередньо у системі для забезпечення відповідності бухгалтерського обліку нормативним вимогам;
- інтеграція з фінансовими звітами, що дозволяє автоматично відображати зміни в обліку запасів у фінансових звітах підприємства.

Запаси на досліджуваному підприємстві класифікуються:

- сировина та матеріали, до якої відноситься основні й допоміжні матеріали, паливо, запасні частини, тара та тарні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності;

- товари у вигляді матеріальних цінностей, що придбані (отримані) та утримуються підприємством з метою подальшого продажу,
- малоцінні та швидкозношувані предмети - які використовуються протягом періоду не більше одного року або нормального операційного циклу, за умови, що він більше одного року.

Облік ТМЦ на ПП «Легранд» здійснюється із застосуванням методу ФІФО при списанні запасів, що дозволяє оцінювати вибуття товарно-матеріальних цінностей за вартістю перших за часом надходження. Даний метод закріплений у Наказі про облікову політику підприємства, а також зазначений у параметрах облікової політики у автоматизованій програмі обліку «BAS.Бухгалтерія» (рис. 2.1).

← → ☆ Облікова політика

Записати і закрити Записати

Застосовується з: 01.10.2010 по 31.12.2025

Організація: ПП "ЛЕГРАНД"

Схема оподаткування: Налог на прибыль и НДС

Податок на прибуток Друк Запаси Роздріб ОЗ 8 і 9 клас Виробництво Переділи Загальновиробничі

Запаси

Спосіб оцінки матеріально-виробничих запасів (МВЗ):

☐ За середньої вартістю

При проведенні документів вартість списання запасів розраховується за середньої ковзної. При виконанні дії "Коригування фактичної вартості" документа "Закриття місяця", вона коригується до середньої зваженої

☒ За ФІФО

[Параметри оцінки запасів на дату балансу](#)

Рис. 2.1. Параметри бухгалтерського обліку досліджуваного підприємства ПП «Легранд»

Джерело: складено за даними підприємства

Аналітичний облік товарно-матеріальних цінностей організований за підрозділами: у бухгалтерії – в кількісно-сумовому вираженні, на складах – у

кількісному вираженні що забезпечує контроль за залишками та рухом запасів та коректно визначати фінансові результати.

Облік запасів на досліджуваному підприємстві ПП «Легранд» ведеться на синтетичному рахунку обліку 2 класу «Запаси», до якого відкриті наступні синтетичні та аналітичні субрахунки:

1. 20 «Виробничі запаси»:
 - 201 «Сировина та матеріали»;
 - 203 «Паливо»;
 - 204 «Тара та тарні матеріали»;
 - 205 «Будівельні матеріали»;
 - 209 «Інші матеріали».
2. 28 «Товари»:
 - 2801 «Транспортно-заготівельні витрати»
 - 281 «Товари на складі»
3. 221 «Малоцінні швидкозношувані предмети на складах».

Рахунки цього класу використовуються для систематизації інформації щодо наявності та руху матеріальних ресурсів підприємства, включаючи сировину, матеріали, товари та предмети праці, які застосовуються у виробничих процесах, переробці та господарських цілях. До цієї категорії також відносяться засоби праці, що класифікуються як малоцінні та швидкозношувані предмети.

Запаси на підприємстві зберігаються у спеціально відведених місцях, таких як склади, комори тощо. Організація процесу зберігання здійснюється відповідно до специфіки матеріалів, технологічних вимог виробництва, умов постачання та збуту, наприклад, для основної частини запасів, таких як пісок і щебінь, передбачено відкрите зберігання на виробничій базі, що має зручне розташування з доступом до залізничної колії, а канцелярські товари, навпаки, зберігаються у коморі, що закріплена за відповідальною особою.

У програмному продукті «BAS.Бухгалтерія» облік запасів ведеться з урахуванням складів, що дає можливість вибирати відповідний склад під час

реєстрації операцій із надходження та переміщення товарів. Облік у розрізі складів є додатковим аналітичним розрізом у бухгалтерських проведеннях за рахунками синтетичного обліку 15 «Капітальні інвестиції», 20 «Виробничі запаси», 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети», 28 «Товари», а також позабалансового рахунка 08 «Бланки суворого обліку». Аналітика обліку у розрізі складів дозволяє забезпечити точний контроль за рухом запасів на різних етапах їх використання, завдяки такій деталізації можна оперативно отримувати інформацію про залишки запасів на кожному складі, що є особливо важливим для управлінських рішень щодо оптимізації логістики та закупівель, крім того, це спрощує процес інвентаризації, дозволяє швидко ідентифікувати нестачі чи надлишки, а також забезпечує контроль за матеріально відповідальними особами. Документами, що слугують підставою для відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку досліджуваного підприємства є накладні, витратні накладні, товарно-транспортні накладні та інші первинні документи, що підтверджують рух матеріальних ресурсів.

На ПП «Легранд» запаси оприбутковуються за первісною вартістю – сумою, за якою запаси визнаються в бухгалтерському обліку під час їхнього надходження на підприємство. Вона складається з двох основних компонентів: базової вартості (яка регламентується нормами п. 9 – 13 НП(С)БО 9 «Запаси») та додаткових витрат, які пов'язані з придбанням та доведенням запасів до стану, в якому вони можуть бути використані (п.9 НП(С)БО 9 «Запаси»).

Базова вартість залежить від способу отримання запасів, у разі придбання за плату (що найбільш характерно для ПП «Легранд» яке закуповує щебінь та пісок у вітчизняних постачальників), визначається відповідно до п.9 НП(С)БО 9 – це сума, яка фактично сплачується постачальнику (згідно з договором купівлі-продажу), зменшена на суму непрямих податків (податок на додану вартість), а також знижок, наданих постачальником, які зменшують фактичну вартість придбання.

Додаткові витрати, які включаються в первісну вартість, визначаються відповідно до п.9 НП(С)БО 9 включають:

- витрати на страхування вантажу під час транспортування;
- митні платежі, якщо запаси імпортуються;
- витрати на зберігання запасів до моменту використання (якщо вони є необхідними для приведення їх до стану, придатного для використання);
- інші витрати, прямо пов'язані з доведенням запасів до стану, в якому вони можуть бути використані в господарській діяльності ПП "Легранд".

До первісної вартості запасів включаються також втрати і нестачі запасів у межах норм природного убутку, які виявляються при оприбуткуванні придбаних запасів та виникають під час їх транспортування. Понаднормові втрати і нестачі запасів не включаються до первісної вартості (п. 14 НП(С)БО 9), а відносяться до витрат того періоду, в якому вони були понесені [16].

Документообіг виробничих запасів на підприємстві ПП «Легранд» зазвичай розпочинається з отримання рахунку від постачальника (Додаток Ж), в якому зазначається номенклатура, кількість, ціна та загальна вартість матеріалів, включаючи суму ПДВ. Даний документ передається до бухгалтерії для перевірки коректності реквізитів, відповідності договірним умовам та наявності всіх необхідних узгоджень. Після перевірки рахунок передається керівнику, головному бухгалтеру або іншій уповноваженій особі для затвердження.

Наступним етапом є оплата рахунку постачальнику через банківський переказ у безготівковій формі. Бухгалтерія формує платіжне доручення у програмі клієнт-банкінгу після чого документ підписується керівником і передається до банку для виконання платежу. Після списання коштів з розрахункового рахунку підприємства у програмному забезпеченні фіксується проведення: дебетується рахунок 631 «Розрахунки з постачальниками» та кредитується рахунок 311 «Поточні рахунки в національній валюті».

У разі самостійного отримання матеріалів підприємство оформлює довіреність на отримання запасів, яку видають матеріально відповідальній особі або водію, що здійснює транспортування. Довіреність виписується у програмі «BAS.Бухгалтерія», яка містить інформацію про постачальника, перелік товарно-матеріальних цінностей, що підлягають отриманню, посилання на номер рахунку та термін дії документа (Додатки И1-И2).

Після фактичного надходження матеріалів на склад підприємства на підставі видаткової накладної (Додатки К1-К4) постачальника бухгалтерією досліджуваного підприємства здійснюється їх оприбуткування у програмному забезпеченні «BAS.Бухгалтерія» документом підсистеми «Надходження товарів та послуг». Відповідальна особа перевіряє відповідність отриманих матеріалів специфікації, фіксує кількість і стан запасів, після чого бухгалтерія вводить інформацію в програму. На цьому етапі формується бухгалтерське проведення: дебетується рахунок 20 «Виробничі запаси» (відповідний субрахунок залежно від типу матеріалів) та кредитується рахунок 631 «Розрахунки з постачальниками».

Додатково проводиться нарахування податкового кредиту з ПДВ, що відображається проведенням: дебетується рахунок 6442 «Податковий кредит» і кредитується рахунок 631 «Розрахунки з постачальниками». Податкова накладна (Додатки Л1-Л3) виписується постачальником за першою подією - оплата постачальнику або надходження товару та реєструється в ЄРПН у встановлені законодавством строки. Це дає змогу підприємству у подальшому включити суму ПДВ до податкового кредиту при складанні декларації з ПДВ.

Деякі постачальники до стандартного пакету документів (Рахунок, Видаткова накладна та Податкова накладна) додають ще Технічний паспорт (Додатки М1-М2). Технічний паспорт деталізує інформацію щодо дати вироблення виробів, номера партії, а також іншої важливої інформації щодо придбаних запасів, яка відсутня у видатковій накладній, наприклад складу сировини та характеристик продукції (марки, водонепроникності, номеру сертифікату або стандарту та ін.).

Деякі постачальники надають разом із видатковою накладною специфікацію (Додаток Н) для забезпечення точності, прозорості та доказовості господарської операції, а також для мінімізації ризиків при податкових перевірках. Специфікація виконує функцію розширеного первинного документа, який деталізує інформацію, що міститься у видатковій накладній, і забезпечує додаткові гарантії правдивості поставки та її відповідності замовленню. Зазвичай у видатковій накладній вказується загальна назва товару (наприклад, "щебінь"), його кількість і загальна сума, а специфікація надає можливість конкретизувати фракцію, походження, марку по міцності, вміст пилу, або інші фізико-механічні властивості. Специфікація також дозволяє конкретизувати умови поставки (наприклад DDP згідно ІНКОТЕРМС 2020), місце поставки товару, терміни виготовлення товару та умови передплати та відстрочки платежу. Зазвичай специфікація є невід'ємною частиною договору та набирає чинності з моменту підписання її сторонами.

На ПП «Легранд» порядок закупки товарно-матеріальних цінностей зазвичай включає кілька етапів, які пов'язані з організацією доставки, підтвердженням господарської операції та належним документальним оформленням перевезення вантажу загального призначення, відповідно до вимог Правил перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні, затверджених наказом Мінтрансу №363 від 14.10.1997 р. та Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку (затверджене наказом Міністерства Фінансів №88 від 24.05.1995 р.). Постачальник, який продає щебінь, заздалегідь оформлює Товарно-транспортну накладну (далі по тексту – ТТН) у 4 примірниках (Додатки П1-П2), яка оформлюється на кожну партію вантажу. У ТТН зазначаються: реквізити вантажовідправника та вантажоодержувача, дата, номер ТТН, номер і марка автомобіля; місце завантаження та розвантаження; найменування вантажу, одиниця виміру, обсяг (зазвичай у тоннах); ціна, загальна вартість вантажу; підписи відповідальних осіб (вантажовідправника, водія, вантажоодержувача);

відмітки про приймання, здачу, час прибуття і вибуття тощо. Один примірник ТТН залишається у постачальника (вантажовідправника), решта — передаються перевізнику (водію), який перевозить ТМЦ разом із ТТН до підприємства-одержувача. Після доставки ТМЦ на об'єкт або склад підприємства-одержувача, уповноважена особа перевіряє відповідність фактичної маси зазначеним даним у ТТН, стан та якість вантажу, а також усі супровідні документи. Після приймання вантажу, ТТН разом з видатковою накладною і специфікацією передається в бухгалтерію для оприбуткування ТМЦ, оформлення витрат на доставку та зберігання первинних документів у архіві.

Більша частина розрахунків із постійними постачальниками товарів, з якими досліджуване підприємство знаходиться у довготривалих відносинах здійснюється на умовах відстрочення платежу. З новими постачальниками та контрагентами, з якими господарські відносини мають короткотерміновий характер, поставка ТМЦ здійснюється на умовах повної або часткової передплати. У залежності від послідовності розрахунків у бухгалтерському обліку підприємства ПП «Легранд» застосовуються різні господарські операції та відповідні бухгалтерські проведення. Якщо постачання товарно-матеріальних цінностей здійснюється на умовах відстрочення платежу, то після отримання видаткової накладної постачальника в обліку відображається заборгованість перед контрагентом (Табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Бухгалтерське проведення операцій із придбання запасів на умовах
відстрочення платежу

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет рахунку	Кредит рахунку
01	02	03	04
1	Отримані запаси від постачальника платника ПДВ	20 «Виробничі запаси», 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети», 281 «Товари на складі»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»
2	Відображено очікуваний податковий кредит	6442 «Податковий кредит непідтверджений»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»

Продовження таблиці 2.1

01	02	03	04
3	Відображено зареєстровану в ЄРПН податкову накладну	6412 «Розрахунки з ПДВ»	6442 «Податковий кредит непідтверджений»
4	Отримано запаси від постачальника - неплатника ПДВ	20 «Виробничі запаси», 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети», 281 «Товари на складі»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»
5	Сплачено у безготівковій формі постачальнику за отримані запаси	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	311 «Поточний рахунок в національній валюті»

Джерело: складено за даними підприємства

Якщо придбання товарно-матеріальних цінностей здійснюється на умовах повної або часткової передплати, то спочатку досліджуване підприємство перераховує грошові кошти постачальнику, а вже після фактичного отримання матеріалів або товарів на склад і надходження видаткової накладної у бухгалтерському обліку виконується оприбуткування запасів (Табл. 2.2). У разі часткової передплати різниця між загальною вартістю запасів та вже сплаченим авансом буде відображена як заборгованість перед постачальником, яка підлягає оплаті у майбутньому. Після остаточного розрахунку виконуються проведення, аналогічні погашенню заборгованості на умовах відстрочення платежу.

Таблиця 2.2

Бухгалтерське проведення операцій із придбання запасів на умовах
передплати

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет рахунку	Кредит рахунку
01	02	03	04
	Сплачено у безготівковій формі постачальнику за отримані запаси	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	311 «Поточний рахунок в національній валюті»
	Відображено очікуваний податковий кредит	6442 «Податковий кредит непідтверджений»	6441 «Податковий кредит»
	Відображено зареєстровану в ЄРПН податкову накладну	6412 «Розрахунки з ПДВ»	6442 «Податковий кредит непідтверджений»

Продовження таблиці 2.2

Отримані запаси від постачальника платника ПДВ	20 «Виробничі запаси», 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети», 281 «Товари на складі»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»
Сформовані проведення з ПДВ (друга подія)	6441 «Податковий кредит»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»
Доплачений залишок заборгованості за раніше отримані запаси	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	311 «Поточний рахунок в національній валюті»

Джерело: складено за даними підприємства

Більшість постачальників товарно-матеріальних цінностей надає пакет підтверджуючих придбання запасів у бумажній формі. Однак, деякі постачальники частково (із дублюванням документів у паперовій формі) або повністю (без дублювання на папері) надають підтверджуючі документи у електронній формі через програму електронного обміну звітністю М.Е.Дос (Додатки Р1-Р4). Зазвичай документообіг через М.Е.Дос (або аналогічні системи електронного документообігу) відбувається за затвердженим порядком, який відповідає чинному законодавству України, зокрема Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», Закону України «Про електронні довірчі послуги» та наказу Мінфіну № 769 від 17.09.2012 (щодо електронної форми податкових накладних і розрахунків коригування). Постачальник у своєму програмному забезпеченні (наприклад, у М.Е.Дос або іншій сумісній системі) формує первинний документ (зазвичай рахунок видаткову накладну, акт виконаних робіт) у форматі XML, документ підписується кваліфікованим електронним підписом (далі по тексті – КЕП) уповноваженої особи постачальника. Такий електронний підпис гарантує автентичність, цілісність і має юридичну силу справжнього підпису. Далі через шлюз обміну даними електронний документ відправляється до досліджуваного підприємства у програму М.Е.Дос. У процесі прийняття документу відповідальна особа перевіряє правильність заповнення обов'язкових реквізитів документу (дата, назва, ППН, обсяг, ціна, одиниця

виміру, номенклатура), відповідність до замовлення або договору, а також наявність і коректність КЕП. Після перевірки, електронний документ підписується КЕП директора ПП «Легранд», що свідчить про прийняття товару/послуг без зауважень та набуває юридичної сили оригіналу. Оригінал зберігається в електронному архіві досліджуваного підприємства, доступному через М.Е.Дос або локальну базу. Згідно з чинними нормами, електронний документ із КЕП є повноцінним замінником паперового, і повторне створення або друк на папері не є обов'язковим, однак на вимогу контролюючих органів документ може бути наданий як у вигляді електронного файлу, так і у візуалізованому форматі (PDF або PRT).

Іноді, на ПП «Легранд» виникають ситуації, коли матеріальні цінності надходять у складі послуги. Наприклад, при технічному обслуговуванні транспортного засобу при купівлі та встановленні запасних частин виникає специфічна ситуація, яка потребує комплексного облікового та документального підходу. Таке надходження відображається не як окрема операція з придбання товарно-матеріальних цінностей, а як складова виконаних робіт чи наданих послуг. Постачальник у цьому випадку оформлює Наряд-замовлення (Додаток С), де вказує перелік використаних у процесі обслуговування матеріалів, а також Акт здачі-приймання виконаних робіт (наданих послуг) (Додаток Т), у якому в узагальненій формі зазначається обсяг і характер послуги, що надавалась. З облікової точки зору така операція відображається як отримання послуги, витрати на яку формують собівартість або потрапляють до складу витрат звітного періоду, залежно від призначення автомобіля (виробничий, адміністративний, збутовий).

Виробничі запаси, які включають сировину, тару, будівельні матеріали та інші матеріали, списуються на ПП «Легранд» у процесі їхнього використання в господарській діяльності підприємства. Підставою для списання є акти списання матеріалів або інші внутрішні документи, що підтверджують використання запасів.

Процес списання виробничих запасів включає такі етапи:

I. Видача запасів зі складу на підставі вимоги-накладної або іншого розпорядчого документа.

II. Відображення операції у «BAS.Бухгалтерія» за допомогою документа підсистеми «Вимога-накладна» або «Списання товарів» (у випадку списання запасів на невиробничі потреби).

Списання запасів на виробничі або інші витрати відповідно до їхнього використання документом «Вимога-накладна» формує бухгалтерські проведення Дт 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут» – Кт 20 «Виробничі запаси». У випадку встановлення фактів нестач запасів (у результаті природнього убутку) або інших випадків втрати запасів формується бухгалтерське проведення Дт 949 «Інші витрати операційної діяльності» – Кт 20 «Виробничі запаси».

Допоміжні матеріали, що не є основною сировиною, списуються аналогічно виробничим запасам документом підсистеми «BAS.Бухгалтерія» «Вимога-накладна», формуючи бухгалтерське проведення Дт 91, 92, 93 – Кт 209 – списання допоміжних матеріалів на виробничі, адміністративні або збутові витрати. Більшу частину запасів на 209 рахунку становлять канцтовари та товари негосподарського призначення (наприклад кава для адміністративного персоналу).

Списання будівельних матеріалів на досліджуваному підприємстві у програмі «BAS.Бухгалтерія» залежить від напрямку їх використання. Для ремонтних витрат використовується «Вимога-накладна» з віднесенням на витрати періоду. Для капітального будівництва та реконструкції використовується схема «Передача устаткування у монтаж» → «Введення в експлуатацію основних засобів». Це забезпечує правильний податковий та бухгалтерський облік витрат на будівельні матеріали відповідно до вимог законодавства України.

Таким чином, якщо будівельні матеріали використовуються для ремонтів без створення нового об'єкта основних засобів, їх списують на

витрати підприємства через документ «Вимога-накладна», формуючи бухгалтерське проведення Дт 91, 92, 93, 94 – Кт 205 «Будівельні матеріали».

Якщо будівельні матеріали використовуються для будівництва нового об'єкта або реконструкції, то вони спочатку передаються в монтаж документом підсистеми «BAS.Бухгалтерія» «Передача устаткування у монтаж», а потім включається до складу основних засобів документом «Введення в експлуатацію основних засобів», формуючи бухгалтерське проведення Дт 15 «Капітальні інвестиції» – Кт 205 «Будівельні матеріали», та Дт 10 «Основні засоби» Кт 15 «Капітальні інвестиції» відповідно.

Серед різноманітних запасів, що обліковуються на досліджуваному підприємстві, особливий порядок документування приймає облік паливно-мастильних матеріалів, оскільки він має специфічні особливості, відмінні від інших запасів. Використання пального безпосередньо впливає на господарську діяльність підприємства, зокрема на витрати, що формують собівартість послуг, а також на потребу в чіткому контролі його списання відповідно до встановлених норм.

Для опису документування роботи транспортних засобів на досліджуваному підприємстві первинні документи можна розділити на дві категорії: підтверджуючі документи та первинні документи.

1. Категорія підтверджуючих документів використовується для управлінського обліку, аналізу ефективності використання транспортних засобів та підтвердження господарської доцільності витрат на їх експлуатацію. Вони не є обов'язковими згідно з законодавством, але можуть бути використані для внутрішнього контролю та оптимізації витрат.

Основні функції підтверджуючих документів:

- підтверджують напрям використання транспортного засобу (наприклад, для перевезення вантажів, службових поїздок тощо);
- фіксують обсяг виконаної роботи (пробіг у кілометрах, перевезену вагу, кількість відпрацьованих годин);
- показують зв'язок з господарською діяльністю підприємства;

- виконують контрольні функції для аналізу витрат на ПММ.

До групи підтверджуючих документів на ПП "Легранд" можна віднести наступні документи з обліку ПММ:

- подорожній лист – містить інформацію про водія, маршрут, пробіг, витрати пального за нормами та фактом;
- відомість роботи ТЗ – містить дані про фактичне використання транспорту, що може використовуватися для управлінського аналізу.

2. Первинні документи – документи, які є обов’язковими згідно з п. 44.1 Податкового кодексу України (далі по тексту ПКУ) і застосовуються для бухгалтерського обліку списання витрат на паливо. Вони використовуються для формування фінансової та податкової звітності.

Для первинних документів характерні наступні риси:

- використовуються для списання витрат на паливо в бухгалтерському обліку;
- є обов’язковими згідно з чинним законодавством;
- згідно із наказом Держстату від 22.10.2021 № 266 не мають затвердженої типової форми, тому підприємство може розробити їх самостійно (з урахуванням вимог до первинних документів).

До групи підтверджуючих документів на ПП "Легранд" з обліку ПММ можна віднести Акт на списання ПММ, який містить інформацію про витрачене паливо, норми витрат, фактичне споживання, підстави для списання (з посиланням на підтверджуючі документи).

На досліджуваному підприємстві облік палива здійснюється відповідно до вимог Інструкції № 291 із врахуванням особливостей господарської діяльності підприємства. На субрахунку 203 "Паливо" ведеться облік наявності та руху паливно-мастильних матеріалів, які використовуються для забезпечення експлуатації транспортних засобів підприємства, технологічних процесів виробництва, а також для генерації енергії та опалення виробничих і адміністративних приміщень. Зокрема, на цей субрахунок зараховуються придбані паливно-мастильні матеріали, включаючи бензин, дизельне паливо,

зріджений газ, мастильні матеріали, які оприбутковуються на підставі первинних документів постачальників (накладних, актів приймання-передачі).

На ПП «Легранд» паливо (бензин та дизель) оприбутковується через використання смарт-карток на паливо – електронних засобів обліку витрат пального, які використовуються для безготівкових розрахунків за заправку транспортних засобів у мережах автозаправних станцій (АЗС). Вони являють собою пластикові картки з вбудованим чипом або магнітною смугою, що містять інформацію про ліміт витрат, тип пального, дозволені АЗС та інші параметри. Поповнення балансу смарт-карток на підприємстві здійснюється через передоплату постачальнику пального (оператору АЗС), який потім надає податкову накладну та акт приймання-передачі наданих послуг/товарів (Табл. 2.3). При цьому у автоматизованій програмі обліку «BAS.Бухгалтерія» створюється документ «Надходження товарів і послуг», у якому пальне реєструється як товар на складі.

Таблиця 2.3

Бухгалтерське проведення операцій із придбання палива
на ПП «Легранд»

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет рахунку	Кредит рахунку
01	02	03	04
	Перераховані кошти постачальнику пального	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	311 «Поточний рахунок в національній валюті»
	Відображено очікуваний податковий кредит	6442 «Податковий кредит непідтверджений»	6441 «Податковий кредит»
	Відображено зареєстровану в ЄРПН податкову накладну	6412 «Розрахунки з ПДВ»	6442 «Податковий кредит непідтверджений»
	Оприбутковано пальне в обліку на підставі податкової накладної.	203 «Паливо»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»
	Сформовані проведення з ПДВ (друга подія)	6441 «Податковий кредит»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»

Джерело: складено за даними підприємства

Списання пального на підприємстві відбувається на підставі звітів про використання пального, які формуються на основі:

- звітів оператора АЗС про заправки за смарт-картками;
- подорожніх листів, що містять інформацію про пробіг автомобіля, маршрут та витрати пального.

Списання пального на витрати залежно від цільового використання оформлюється господарським проведенням: Дт 92 "Адміністративні витрати", 93 "Витрати на збут" – Кт 203 "Паливо". Для оформлення списання у програмі «BAS.Бухгалтерія» використовується документ підсистеми "Вимога-накладна" (Рис. 2.2). У документі задається рахунок списання витрат у залежності від цільового спрямування цих запасів.

← → ☆ Вимога-накладна 0000-00121 от 28.07.2024 12:00:00

Провести и закрыть Записать Провести Создать на основании Друк Еще ?

Номер: 0000-00121 від: 28.07.2024 12:00:00 Організація: ПП "ЛЕГРАНД"

Склад: Склад палива ☐ Рахунки обліку витрат у таблиці

Матеріали (1) Рахунок витрат Матеріали замовника

Добавить ↑ ↓ Підбір

N	Номенклатура	Од.	К.	Кількість	Рахунок	Под. призн. (ПДВ)
1	A-95	л	1,000	100,000	203	Обл. НДС

Коментар: ... Відповідальний: ...

Рис. 2.2. Документ "Вимога-накладна" у програмі «BAS.Бухгалтерія»

На ПП «Легранд» облік малоцінних швидкозношуваних предметів (МШП), які обліковуються на рахунку 221, здійснюється відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та Закону Про бухгалтерський облік та фінансову звітність. До цієї категорії відносяться такі активи, як автосигналізація, аксесуари-адаптери, миші, перехідники, джерела живлення, автомобільні шини тощо.

Особливістю обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів (МШП) є їх списання з балансу при передачі в експлуатацію, із подальшим

оперативним кількісним обліком за місцями використання та матеріально відповідальними особами.

Ведення обліку МШП на досліджуваному підприємстві здійснюється за місцями зберігання та матеріально відповідальними особами. При надходженні МШП на склад підприємства вони оприбутковуються на рахунок 221 «Малоцінні швидкозношувані предмети на складах» на підставі відповідних первинних документів: видаткових накладних постачальників, товарно-транспортних накладних та внутрішніх складських ордерів. В обліковій системі «BAS.Бухгалтерія» для відображення цієї операції застосовується документ «Надходження товарів та послуг», який формує бухгалтерське проведення Дт 221 «Малоцінні швидкозношувані предмети на складах» – Кт 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» (на суму вартості МШП без урахування ПДВ) та Дт 6442 «Податковий кредит непідтверджений» – Кт 631 (на суму податкового кредиту з ПДВ у разі придбання у платника ПДВ).

Після оприбуткування МШП передаються в експлуатацію відповідно до потреб підприємства. При цьому вони списуються з балансу та обліковуються лише у кількісному вираженні в оперативному порядку, для чого у програмі «BAS.Бухгалтерія» використовується документ «Передача малоцінних активів в експлуатацію», який формує бухгалтерське проведення» списання МШП з балансу при передачі в експлуатацію Дт 92, 93, 94 (залежно від цільового спрямування та підрозділу використання) – Кт 221 «Малоцінні швидкозношувані предмети на складах».

При зміні місця використання або матеріально відповідальної особи переміщення МШП оформлюється через документ «Переміщення малоцінних активів в експлуатації», який забезпечує коректний облік і контроль за використанням активів.

Якщо МШП стає непридатним для подальшого використання, воно підлягає списанню документом автоматизованої системи обліку «Списання

малоцінних активів з експлуатації», який фіксує вибуття МШП через фізичне зношення або втрату придатності.

На підприємстві ПП "Легранд" облік товарно-матеріальних цінностей ведеться на рахунку 281 "Товари на складі". До асортиментного ряду товарних запасів підприємства більшою частиною належать щебінь та пісок, а також залізо-бетонні конструкції. Процес купівлі-продажу товарів на ПП "Легранд" відображається у програмі «BAS.Бухгалтерія» через послідовний ланцюг документів підсистеми: "Надходження товарів та послуг" → "Рахунок на оплату покупцю" → "Реалізація товарів і послуг" із відповідними бухгалтерськими проведеннями (Табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Бухгалтерське проведення операцій із реалізації ТМЦ

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет рахунку	Кредит рахунку
01	02	03	04
1	Відвантажено щебінь покупцю	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»	702 «Дохід від реалізації товарів»
2	Сформовані попередні податкові зобов'язання з ПДВ	702 «Дохід від реалізації товарів»	6432 «Податкові зобов'язання непідтверджені»
3	Відображено списання собівартості реалізованих товарів	902 «Собівартість реалізованих товарів»	281 «Товари на складі»
4	Виписана та зареєстрована в ЄРПН Податкова накладна	6432 «Податкові зобов'язання непідтверджені»	6412 «Розрахунки за ПДВ»
5	Отримано оплату від покупця на поточний рахунок за відвантажений щебінь	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»

Джерело: складено за даними підприємства

Процес реалізації товарів на ПП «Легранд» розпочинається з оформлення рахунка покупцю, який створюється у програмі «BAS.Бухгалтерія» за допомогою документа підсистеми «Рахунок на оплату покупцю». Цей документ використовується для виставлення суми до оплати та слугує підставою для здійснення платежу. У рахунку зазначаються найменування покупця, його реквізити, договір (за наявності), склад, з якого

буде здійснюватися відвантаження товару, найменування продукції, її кількість, ціна та загальна вартість, а також вказується умови оплати. Оскільки рахунок є лише інформаційним документом, він не фіксує факт реалізації товару та не створює бухгалтерських проведення, однак цей документ є першим у аналітичному розрізі ланцюга реалізації, формуючи подальший рух товарів у програмі.

Після погодження рахунка та отримання оплати або узгодження умов відвантаження створюється документ у програмі «BAS.Бухгалтерія» "Реалізація товарів і послуг", який відображає передачу товару покупцю. Він виконує кілька важливих функцій: фіксує факт продажу товару, відображає зменшення залишків товару на складі та є підставою для формування первинних документів, необхідних для покупця. Основною метою цього документа є підтвердження передачі товару та реєстрація зобов'язань між сторонами. На його основі автоматично створюються друковані форми, зокрема "Видаткова накладна" (Додатки У1-У5) та "Товарно-транспортна накладна (ТТН)", якщо товари потребують перевезення.

Первинний документ "Видаткова накладна" є основним документом, який підтверджує факт відвантаження товару покупцю. Вона містить повні реквізити продавця та покупця, перелік переданих товарів із зазначенням їхньої кількості, одиниць виміру, ціни та загальної вартості з урахуванням ПДВ (за наявності). Документ підписується відповідальними особами з боку продавця та покупця, що підтверджує передачу товару. Видаткова накладна використовується для внутрішнього контролю та бухгалтерського обліку у покупця, якщо товар обліковується на балансі.

У разі транспортування товарів додатково формується «Товарно-транспортна накладна» (ТТН), яка виконує подвійну функцію: вона є як первинним документом для обліку транспортних витрат, так і офіційним документом для перевезення вантажу. У ТТН зазначаються відомості про вантажовідправника, вантажоотримувача, перевізника (якщо залучено сторонню компанію), дані транспортного засобу, маршрут перевезення,

перелік товарів, їхня вага та інші характеристики. Документ підписується відповідальними особами, а також може містити відмітки про фактичне отримання товару.

Після формування пакета документів, до якого входять "Рахунок на оплату покупцю", "Видаткова накладна" та "Товарно-транспортна накладна", вони передаються покупцю у друкованому вигляді разом із товаром. Якщо покупець вимагає дублювання документів в електронній формі, їх надсилають через систему електронного документообігу М.Е.Дос, який забезпечує більшу зручність обліку та швидкий обмін документами між контрагентами.

На досліджуваному підприємстві перевезення вантажу, як правило, здійснює сторонній перевізник, відповідно оформлення товарно-транспортної накладної (ТТН) залежить від виду транспорту. У разі автомобільного перевезення ТТН складається у чотирьох примірниках: один залишається у вантажовідправника (ПП "Легранд"), другий передається перевізнику для обліку виконаних перевезень, третій передається вантажоодержувачу після отримання товару, а четвертий використовується перевізником для підтвердження виконаних послуг та подальших розрахунків. У ТТН зазначаються відправник і отримувач, їхні реквізити, дані перевізника, номер транспортного засобу, прізвище водія, перелік товарів із зазначенням кількості, ваги та вартості, а також місце і дата завантаження. Перед відправленням вантажу водій отримує примірники ТТН разом із товаром. Після прибуття до місця призначення вантажоодержувач підписує документ, підтверджуючи отримання товару, та передає свій примірник перевізнику, який надалі використовує його для фінансових розрахунків.

На досліджуваному підприємстві автомобільні шини обліковуються на рахунку 221 "Малоцінні та швидкозношувані предмети" із використанням стандартних документів обліку МШП програми «BAS Бухгалтерія». Такий підхід передбачає, що шини вважаються малоцінними активами, які обліковуються на балансі до моменту їх фактичного списання з експлуатації. Після придбання шин підприємством ПП «Легранд» здійснюється їх оприбуткування на рахунок 221 за допомогою документа «Надходження товарів і послуг», із зазначенням складу та номенклатурної позиції «шини» як МШП. У момент оприбуткування шини потрапляють на склад, і обліковуються на субрахунку 221 до моменту їх передачі в експлуатацію.

Надходження товарів і послуг 0000-000183 від 15.10.2022 0:00:00 (Покупка, комісія)

Провести и закрыть Записать Провести Создать на основании Друк

Номер: 0000-000183 Дата: 15.10.2022 0:00:00 Вид операції: Покупка, комісія

Контрагент: ТОВ "ІНФОШІНА" Організація: ПП "ЛЕГРАНД"

Договір: Купівлі № 1 від 01.10.2022 р. Склад: Основний склад

Документ розрахунків: Ціна не включає ПДВ

Товари (1) Послуги Зворотна тара Рахунки розрахунків Додатково

N	Номенклатура	Кількість	Од.	К.	Ціна без ПДВ	Сума без ПДВ	% ПДВ	Сума ПДВ	Всього	Рахунок	Податкове
1	Шина 225/60 R 17 103R NOKIAN HAKKAP...	4,000	шт	1,000	5 417.50	21 670.00	20%	4 334.00	26 004.00	221	Обп. НДС

Всього: 26 004.00 УАН ПДВ (у т.ч.) 4 334.00 Изменения 334.00 УАН

Рис. 2.3. Оформлення придбання автомобільних шин у «BAS.Бухгалтерії»

Коли виникає необхідність встановлення шин на транспортний засіб (під час сезонної заміни або першого монтажу), виконується операція «Передача малоцінних активів в експлуатацію». У цьому документі зазначаються: номенклатурна одиниця шин, матеріально відповідальна особа (наприклад, водій або працівник транспортного відділу), підрозділ, до якого передаються шини та зазначається рахунок обліку 221. Також документ «Передача малоцінних активів в експлуатацію» автоматично формує проведення по обліку витрат – відносить вартість шин на витрати того підрозділу або

діяльності, де вони використовуються (наприклад, рахунки 92, 93, 949 залежно від цільового використання автомобіля, на який встановлюються шини). При цьому шини продовжують обліковуватись на рахунку 221 до моменту фактичного фізичного списання через документ «Списання малоцінних активів з експлуатації».

У випадку, коли шини більше не можуть використовуватись (внаслідок зношення, пошкодження, або завершення терміну експлуатації), оформлюється документ «Списання малоцінних активів з експлуатації». В ньому зазначається причина списання (знос, втрата, аварія тощо), матеріально відповідальна особа, підрозділ та відповідні позиції номенклатури шин. Документ «Списання малоцінних активів з експлуатації» списує залишкову вартість шин з рахунку 221 та відображає витрати на відповідному рахунку.

На підприємстві ПП "Легранд" облік товарно-матеріальних цінностей ведеться на рахунку 281 "Товари на складі". До асортиментного ряду товарних запасів підприємства більшою частиною належать щебінь та пісок, а також залізо-бетонні конструкції. Процес купівлі-продажу товарів на ПП "Легранд" відображається у програмі «BAS.Бухгалтерія» через послідовний ланцюг документів підсистеми: "Надходження товарів та послуг" → "Рахунок на оплату покупки" → "Реалізація товарів і послуг" із відповідними бухгалтерськими проведеннями (Табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Бухгалтерське проведення операцій із реалізації ТМЦ

№	Зміст господарської операції	Дебет рахунку	Кредит рахунку
1	2	3	4
1	Відвантажено щебінь покупцю	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»	702 «Дохід від реалізації товарів»
2	Сформовані попередні податкові зобов'язання з ПДВ	702 «Дохід від реалізації товарів»	6432 «Податкові зобов'язання непідтверджені»
3	Відображено списання собівартості реалізованих товарів	902 «Собівартість реалізованих товарів»	281 «Товари на складі»
4	Виписана та зареєстрована в ЄРПН Податкова накладна	6432 «Податкові зобов'язання непідтверджені»	6412 «Розрахунки за ПДВ»
5	Отримано оплату від покупця на поточний рахунок за відвантажений щебінь	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»

Процес реалізації товарів на ПП «Легранд» розпочинається з оформлення рахунка покупцю, який створюється у програмі «BAS.Бухгалтерія» за допомогою документа підсистеми «Рахунок на оплату покупцю». Цей документ використовується для виставлення суми до оплати та слугує підставою для здійснення платежу. У рахунку зазначаються найменування покупця, його реквізити, договір (за наявності), склад, з якого буде здійснюватися відвантаження товару, найменування продукції, її кількість, ціна та загальна вартість, а також вказується умови оплати. Оскільки рахунок є лише інформаційним документом, він не фіксує факт реалізації товару та не створює бухгалтерських проведення, однак цей документ є першим у аналітичному розрізі ланцюга реалізації, формуючи подальший рух товарів у програмі.

Після погодження рахунка та отримання оплати або узгодження умов відвантаження створюється документ у програмі «BAS.Бухгалтерія» "Реалізація товарів і послуг", який відображає передачу товару покупцю. Він виконує кілька важливих функцій: фіксує факт продажу товару, відображає зменшення залишків товару на складі та є підставою для формування первинних документів, необхідних для покупця. Основною метою цього документа є підтвердження передачі товару та реєстрація зобов'язань між сторонами. На його основі автоматично створюються друковані форми, зокрема "Видаткова накладна" та "Товарно-транспортна накладна (ТТН)", якщо товари потребують перевезення.

Первинний документ "Видаткова накладна" є основним документом, який підтверджує факт відвантаження товару покупцю. Вона містить повні реквізити продавця та покупця, перелік переданих товарів із зазначенням їхньої кількості, одиниць виміру, ціни та загальної вартості з урахуванням ПДВ (за наявності). Документ підписується відповідальними особами з боку продавця та покупця, що підтверджує передачу товару. Видаткова накладна використовується для внутрішнього контролю та бухгалтерського обліку у покупця, якщо товар обліковується на балансі.

У разі транспортування товарів додатково формується «Товарно-транспортна накладна» (ТТН), яка виконує подвійну функцію: вона є як первинним документом для обліку транспортних витрат, так і офіційним документом для перевезення вантажу. У ТТН зазначаються відомості про вантажовідправника, вантажоотримувача, перевізника (якщо залучено сторонню компанію), дані транспортного засобу, маршрут перевезення, перелік товарів, їхня вага та інші характеристики. Документ підписується відповідальними особами, а також може містити відмітки про фактичне отримання товару.

Після формування пакета документів, до якого входять "Рахунок на оплату покупцю", "Видаткова накладна" та "Товарно-транспортна накладна", вони передаються покупцю у друкованому вигляді разом із товаром. Якщо покупець вимагає дублювання документів в електронній формі, їх надсилають через систему електронного документообігу М.Е.Дос, який забезпечує більшу зручність обліку та швидкий обмін документами між контрагентами.

2.3. Недоліки та основні напрямки вдосконалення обліку руху запасів на ПП «Легранд»

У процесі вивчення діючої практики обліку та контролю на ПП «Легранд» нами було встановлено, що на досліджуваному підприємстві відсутнє розроблене та затверджене положення «Про автотранспорт на підприємстві». Відсутність у ПП «Легранд» затвердженого положення про автотранспорт призводить до потенційних ризиків у порядку ведення бухгалтерського обліку – відсутність регламентування порядку відображення витрат, амортизації, списання матеріалів та нормування витрат на паливно-мастильні матеріали (ПММ), що може викликати труднощі при складанні фінансової та податкової звітності, особливо під час перевірок контролюючими органами. Однією з головних проблем у такій ситуації є невизначеність обліку робочого та неробочого часу експлуатації

автотранспорту. Відсутність регламенту щодо використання транспорту у робочий та неробочий час створює ризики для коректного розрахунку витрат підприємства. Наприклад, якщо службовий автомобіль використовується у неробочий час без належного обліку та контролю, це може призвести до необґрунтованого списання ПММ або до невиправданих витрат на технічне обслуговування.

Без чіткого регламенту щодо поділу між робочим та неробочим часом використання транспортного засобу неможливо коректно визначити обсяг витрат, що мають бути віднесені на господарську діяльність підприємства, та витрат, що фактично є особистими витратами працівників. Відсутність таких правил може призвести до порушень у бухгалтерському та податковому обліку, оскільки використання транспорту у неробочий час може вважатися додатковим доходом працівника, що підлягає оподаткуванню.

Ще одним важливим питанням є визначення цільового використання автомобілів на підприємстві. Якщо автотранспорт використовується виключно у господарській діяльності, всі витрати на його утримання, пальне, ремонт та технічне обслуговування можуть бути віднесені на витрати підприємства без додаткових податкових наслідків, однак, якщо автомобіль може використовуватися і в особистих цілях працівників, то виникає подвійне призначення, відповідно необхідно розробити механізм обліку таких поїздок та коригування відповідних витрат. В іншому випадку підприємство ризикує нарахуванням додаткових податкових зобов'язань або претензіями з боку контролюючих органів у частині неправомірного списання витрат.

В процесі вивчення діючої практики обліку та контролю на досліджуваному підприємстві нами було встановлено, що метод списання пального не закріплений в обліковій політиці. Відсутність чітко визначеного методу обліку витрат пального може спричинити фінансові та податкові ризики, а також труднощі у формуванні облікових записів, що може призвести до відхилень під час податкових перевірок. Існують два основні підходи до списання пального: метод фактичного вимірювання та нормативний метод.

Метод фактичного вимірювання базується на даних про реальне споживання палива, отриманих з бортових комп'ютерів транспортних засобів або інших засобів контролю (наприклад, GPS-трекерів із функцією обліку витрат пального). Цей метод забезпечує високу точність, але потребує наявності відповідного обладнання та його регулярного обслуговування. Нормативний метод передбачає списання пального за встановленими нормами витрат, що затверджені внутрішніми документами підприємства та базуються на рекомендаціях виробників транспортних засобів або галузевих нормативах.

Відсутність Положення також створює проблеми з розрахунком нормативних витрат палива в експлуатації. Відповідно до Методичних рекомендацій, підприємство повинно самостійно визначати підходи до обліку витрат пального, ведення звітності, поточного обліку нормоутворюючих факторів та управління експлуатаційними витратами. Якщо нормативні витрати пального не встановлені або не переглядаються відповідно до реальних умов експлуатації, це може призвести до невиправдано завищених або занижених витрат на ПММ, оскільки у випадку несприятливих погодних умов або складного рельєфу місцевості фактичне споживання пального може суттєво перевищувати нормативні показники, що вимагає відповідного коригування норм. Без затвердженого порядку обліку підприємство ризикує стикнутися з невідповідністю між фактичним пробігом автомобіля та витраченим паливом, що може бути підставою для фінансових санкцій або внутрішніх розслідувань. Крім того, відсутність правил контролю за заправкою у неробочий час може призвести до зловживань з боку працівників, таких як використання корпоративного пального для особистих потреб. Для забезпечення точності обліку підприємство повинно аналізувати фактичні витрати палива та встановлювати коригуючі коефіцієнти, які враховують специфіку експлуатації транспорту, включаючи сезонні фактори, навантаження, технічний стан автомобіля та інші показники.

На нашу думку, щоб уникнути вищеописаних ризиків та проблем, ПП «Легранд» необхідно розробити та затвердити Положення про

автотранспорт, у якому буде чітко визначений порядок використання транспортних засобів, ведення обліку витрат, контроль за технічним станом автомобілів, порядок списання матеріалів та нормування витрат на ПММ. Положення про використання автотранспортних засобів це внутрішній документ підприємства, який встановлює основні правила використання, обслуговування, ремонту транспортних засобів, паливо-мастильних матеріалів, а також порядок закріплення транспортних засобів за матеріально-відповідальними особами. В Положенні має бути чітко прописано, за яких умов дозволяється використання транспорту після завершення робочого дня, як фіксується пробіг, які документи мають бути складені для обґрунтування витрат. Розробка та впровадження такого Положення ПП «Легранд» дозволить не лише забезпечити прозорість обліку та мінімізувати ризики фінансових порушень, однак і оптимізувати витрати підприємства, оскільки наявність такого документу виступає додатковим аргументом правомірності використання авто та ПММ у господарській діяльності.

У процесі вивчення діючої практики обліку на досліджуваному підприємстві, нами було встановлено, що підприємство не розподіляє транспортно-заготівельні витрати (витрати на доставку придбаних запасів) на собівартість придбаних ТМЦ, а відносить їх до витрат періоду. Наприклад, послуги ТОВ «Нова Пошта» відносяться загальною сумою на 902 рахунок «Собівартість реалізованих товарів», без розподілення на номенклатурні види запасів на підставі Акту, наданих контрагентом у кінці місяця. Однак, така ситуація може призвести до низки негативних наслідків у бухгалтерському та обліку з метою оподаткування.

З точки зору бухгалтерського обліку, відповідно до п. 9 НП(С)БО 9 «Запаси», первісна вартість запасів повинна включати всі витрати, пов'язані з їх придбанням, включаючи транспортні витрати. Таким чином, віднесення витрат на перевезення одразу до витрат періоду замість формування собівартості запасів є порушенням принципу відповідності доходів і витрат,

оскільки ТЗВ мають бути враховані в собівартості товару та списуватися на витрати лише в момент його реалізації.

З точки зору обліку для цілей оподаткування такий підхід може створити ризики для підприємства, оскільки витрати, які включаються до собівартості запасів, мають бути капіталізовані, а не списані одразу на витрати звітного періоду. Податкові органи можуть розцінити таку ситуацію як спотворення фінансової звітності, що може призвести до необхідності коригування податкових зобов'язань, у разі податкової перевірки контролюючі органи можуть кваліфікувати таке списання витрат як порушення методології обліку, що може спричинити додаткові податкові нарахування та штрафи. Крім того, неправильне відображення ТЗВ впливає на показники рентабельності та собівартості продукції, що може призвести до невірного аналізу фінансового стану підприємства.

З управлінської точки зору, неправильне розподілення транспортних витрат може призвести до некоректного формування цінової політики, оскільки підприємство не бачить реальної собівартості кожного виду товару, що може призвести до ситуації, коли окремі товари продаються зі збитком, а інші – з необґрунтовано високою націнкою. У підсумку, хоча такий підхід може здатися простішим для ведення обліку, він суперечить нормативним вимогам і створює потенційні ризики для підприємства, зокрема фінансові санкції, викривлення фінансової звітності та складнощі у визначенні реальної собівартості товарів.

Рекомендуємо ПП «Легранд» розподіляти витрати на доставку запасів пропорційно номенклатурним видам. Оскільки, у Наказі «Про облікову політику на підприємстві та організацію бухгалтерського обліку» досліджуваного підприємства не передбачено метод розподілу ТЗВ, рекомендуємо, розробити та затвердити Внутрішнє розпорядження керівника підприємства із регламентацією порядку визначення первісної вартості запасів, а також зазначенням методу розподілу ТЗВ, наприклад, пропорційно вартості запасів або за кількістю (або масою, для таких з сипучих матеріалів,

як щєбінь і пісок). Такий підхід дозволить регламентувати порядок дій без внесення змін до основного Наказу про облікову політику, оскільки останнє вимагає наявності суттєвих обґрунтованих причин, пов'язаних із значними змінами в діяльності підприємства, законодавчих вимогах або необхідністю забезпечення достовірності облікових даних.

Для фіксації ТЗВ та розподілу їх між видами запасів у програмному продукті, який використовує досліджуване підприємства призначений документ підсистеми «BAS.Бухгалтерія» – «Надходження додаткових витрат», який належить до розділу обліку закупівель (рис. 2.4).

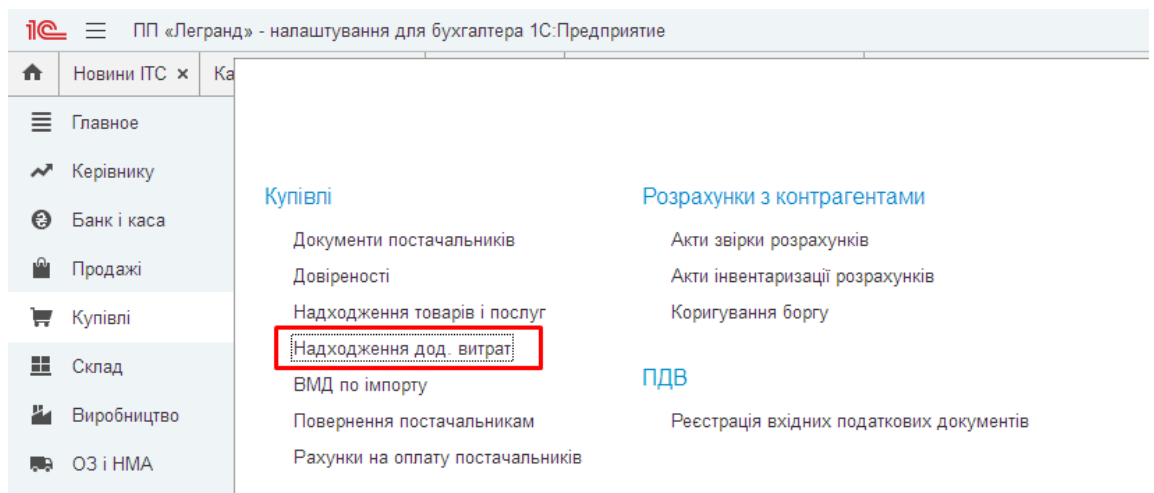

Рис. 2.4. Документ підсистеми «BAS.Бухгалтерія» – «Надходження додаткових витрат»

Джерело: запозичено автором з підсистеми «BAS.Бухгалтерія»

Документ «Надходження додаткових витрат» підсистеми «BAS.Бухгалтерія» формується на підставі документу «Надходження товарів і послуг», яким реєструється отримання запасів від постачальників. У документі зазначається контрагент (перевізник), дата документа, сума транспортних витрат і тип послуги (наприклад, «транспортні витрати»). У програмі налаштований механізм автоматичного розрахунку при розподілі додаткових витрат – система «BAS.Бухгалтерія» дозволяє виконати його пропорційно вартості або кількості товару. Після проведення документа «Надходження додаткових витрат» система автоматично коригує собівартість запасів, збільшуючи їх на відповідну частку транспортних витрат.

В процесі вивчення діючої практики обліку пального на досліджуваному підприємстві нами було встановлено, що поряд із заправкою пального на АЗС у бак, на підприємстві зберігається певна кількість пального у фізичних ємностях, яке зберігається для обслуговування генераторів в умовах періодичного аварійного відключення світла. Однак, і пальне у фізичних ємностях, і пальне у баку автомобіля обліковуються на одному рахунку – 203 «Паливо». На наш погляд, така ситуація несе ряд потенційних ризиків для підприємства, оскільки, якщо облік ведеться загальним масивом без розподілу, податкові органи можуть помилково припустити, що все пальне фактично зберігається на підприємстві, що може спричинити питання щодо необхідності реєстрації акцизного складу та отримання ліцензії. Тому, рекомендуємо для ПП «Легранд» розмежувати облік пального на субрахунках, щоб уникнути можливих податкових ризиків, пов'язаних із перевищенням обсягу зберігання пального у фізичних ємностях.

Для уникнення такої ситуації, рекомендуємо:

- відображати пальне, що знаходиться у фізичних ємностях (для генераторів), на окремому субрахунку, наприклад, 2031 «Пальне в ємностях»;
- пальне, яке придбається за талонами чи паливними картками та використовується для заправки транспорту, обліковувати на субрахунку 2032 «Пальне на картках і талонах».

Такий підхід дозволить чітко розмежувати обсяги зберігання пального та запобігти невірному трактуванню інформації під час перевірок.

Оскільки на балансі ПП «Легранд» є шини, то досліджуване підприємство потенційно стикається із вимогою нарахування екологічного податку, особливо тих, які зберігаються на підприємстві більше 6 місяці після списання. Відповідно до Податкового кодексу України (пп. 240.1.3 ПКУ), екологічний податок сплачують суб'єкти господарювання, які здійснюють розміщення відходів, зокрема використаних шин. Під розміщенням відходів розуміється їхнє постійне перебування на спеціальних полігонах або інших місцях, які мають відповідний дозвіл. Якщо підприємство просто зберігає

списані шини на своїй території, це може розглядатися як тимчасове зберігання, і тоді податок не нараховується, однак податкова служба може трактувати ситуацію інакше та наполягати на сплаті екологічного податку, якщо шини не передані на утилізацію протягом 6 місяців з моменту списання. Тому, щоб уникнути претензій з боку податкових органів, рекомендуємо досліджуваному підприємству упродовж 6 місяців з моменту списання передавати списані шини на утилізацію або оформлювати їх як вторинну сировину (за наявності відповідних дозволів). В інакшому випадку підприємство ставить себе під ризик нарахування екологічного податку, сума якого визначається за формулою, наведеною в п. 249.6 ПКУ.

У результаті дослідження, проведеного в межах розділу «Організація і методика обліку запасів на ПП «Легранд», встановлено, що ефективність облікової системи підприємства безпосередньо залежить від належного документального оформлення операцій з руху запасів та їхнього методичного забезпечення. Представлена організаційно-економічна характеристика ПП «Легранд» дала змогу оцінити специфіку господарської діяльності підприємства, що впливає на побудову системи обліку матеріальних ресурсів. Проаналізовано порядок надходження та вибуття запасів, форми первинної документації, що дозволило виявити низку недоліків, у зв'язку з якими запропоновано напрями вдосконалення, зокрема розробити та затвердити Положення про автотранспорт, розподіляти витрати на доставку запасів пропорційно номенклатурним видам, розмежувати обсяги зберігання пального на додатковій аналітиці обліку 203 рахунку, передавати списані шини на утилізацію з метою уникнення нарахування екологічного податку.

РОЗДІЛ 3. КОНТРОЛЬ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАПАСІВ НА ПП «ЛЕГРАНД»

3.1. Мета, завдання, джерела та методика контролю запасів на ПП «Легранд»

Ефективна система контролю бухгалтерського обліку є важливим елементом управління підприємством, оскільки дозволяє забезпечити достовірність фінансових даних, мінімізувати ризики помилок і запобігти можливим порушенням законодавства. Внутрішній контроль має різні форми та методи, які відрізняються за часом проведення, глибиною перевірки та суб'єктами, що здійснюють контроль. Вибір конкретного механізму контролю залежить від специфіки діяльності підприємства, обсягу фінансових операцій та рівня потенційних ризиків.

За ознакою часу та способу здійснення перевірки контроль можна розділити на точковий, періодичний, незалежний, комплексний або оціночно-ризиковий контроль. Різні види контролю виконують свої функції на різних етапах облікового процесу – одні з них допомагають виявити помилки ще до внесення даних у систему (наприклад, точковий контроль), інші перевіряють правильність відображення інформації в обліку (періодичний і незалежний контроль), а деякі спрямовані на загальний аналіз ризиків та підготовку до зовнішніх перевірок (оцінювально-ризиковий контроль). Кожен із цих методів є важливою складовою комплексного підходу до забезпечення фінансової дисципліни та прозорості діяльності підприємства.

Точковий контроль – це перевірка документів у момент їх надходження в бухгалтерію, що дозволяє оперативно виявити помилки та неточності, основна мета якого – не допустити потрапляння в облік неправильних або неповних документів. Цей вид контролю важливий для запобігання помилкам ще на початковому етапі документообігу та зменшення ризиків фінансових порушень.

Періодичний контроль – включає регулярну звірку коректності бухгалтерського обліку при закритті звітного періоду (місяця, кварталу, року), він передбачає перевірку відповідності операцій, правильності нарахування податків, коректності проведення доходів і витрат. Такий контроль допомагає уникнути накопичення помилок та їхнього впливу на фінансову звітність.

Незалежний контроль – передбачає аудит або податкову діагностику, яку можуть проводити внутрішні чи зовнішні аудитори. Його мета – незалежно оцінити фінансовий стан підприємства, відповідність бухгалтерського обліку законодавчим вимогам та виявити потенційні податкові ризики. Такий вид контролю важливий для підприємств, які готуються до перевірки або хочуть отримати об'єктивну оцінку свого фінансового стану.

Комплексний контроль – включає інвентаризацію активів, зобов'язань і матеріальних ресурсів у передбачених законодавством випадках (річна інвентаризація, передача матеріальних цінностей, звільнення відповідальної особи), він дозволяє оцінити реальну наявність та стан активів, а також виявити можливі розбіжності між фактичними даними та бухгалтерським обліком.

Оціночно-ризиковий контроль – проводиться перед податковою перевіркою з метою виявлення можливих ризиків, які можуть спричинити претензії з боку податкових органів, він включає аналіз правильності оподаткування, обґрунтованості витрат, відповідності фінансових операцій законодавчим нормам. Такий контроль дозволяє підприємству заздалегідь виправити недоліки та зменшити ймовірність штрафних санкцій.

Система внутрішнього контролю – це політика і процедури внутрішнього контролю, прийняті управлінським персоналом суб'єкта господарювання з метою забезпечення правильного та ефективного ведення господарської діяльності, збереження активів, запобігання шахрайству та помилкам, а також виявлення їх, забезпечення точності і повноти облікових записів, своєчасної підготовки достовірної фінансової інформації [5].

Система внутрішнього контролю на підприємстві базується на низці фундаментальних принципів, які забезпечують її ефективність, достовірність та відповідність управлінським цілям:

- принцип незалежності – гарантує об'єктивність оцінки об'єкта аудиту без зовнішнього впливу з боку керівництва підприємства, що дозволяє отримати неупереджені результати контролю;
- принцип повноти – передбачає комплексний підхід до перевірки всіх елементів контролю, за якого жодний важливий аспект діяльності підприємства не може бути виключений без належного обґрунтування;
- принцип єдності – забезпечує застосування єдиних методичних підходів до аудиту, що сприяє отриманню порівняльних даних і прийняттю обґрунтованих рішень;
- принцип визначеності – кожен аудит повинен мати чітко визначену мету та адресатів отриманих результатів, що підвищує його практичну цінність;
- принцип економічності – передбачає, що процес аудиту повинен бути раціональним, а витрати праці та часу на його проведення – мінімальними;
- принцип узгодженості – внутрішній контроль повинен бути інтегрованим із загальною системою управління підприємством, що підвищує його ефективність;
- принцип матеріальної зацікавленості – стимулює працівників, які займаються аудиторською діяльністю, до забезпечення достовірності та оперативності підготовки даних;
- принцип циклічності – передбачає системне застосування всіх форм аудиту: попереднього (до здійснення операцій), поточного (в процесі виконання) та наступного (після завершення операцій), що забезпечує безперервний контроль і підвищує його ефективність [9].

У процесі вивчення діючої практики обліку та контролю на ПП «Легранд» нами було встановлено, що певні елементи системи контролю

реалізуються на досліджуваному підприємстві через контрольні функції Головного бухгалтера, однак, більшою мірою, на підприємстві відсутня повноцінна система внутрішнього контролю. Основна увага приділяється оперативному контролю за правильністю, повнотою та достовірністю документального оформлення господарських операцій шляхом перевірки Головним бухгалтером досліджуваного підприємства первинних документів, бухгалтерських записів та відповідності відображених операцій нормативним вимогам. Додатково контроль проявляється у періодичному аналізі облікових даних перед подачею регламентованої звітності, зокрема Податкової декларації з ПДВ, Фінансового звіту малого підприємства (форми 1-м, 2-м) та інших звітних форм.

Відсутність структурованої системи внутрішнього контролю на досліджуваному підприємстві може створювати ризики, пов'язані з помилками в обліку, несвоєчасним виявленням недостовірних або неточних даних, що в перспективі може призвести до фінансових і податкових ризиків, а також ускладнити управлінське рішення щодо оптимізації діяльності підприємства, та в результаті призвести до зниження загальної прибутковості підприємства. Відсутність чіткої системи внутрішнього контролю збільшує ризик фінансових порушень, зловживань або неефективного використання ресурсів, що в довгостроковій перспективі може негативно позначитися на діяльності ПП «Легранд».

Незважаючи на те, що досліджуване підприємство ПП «Легранд» є суб'єктом малого бізнесу, вважаємо за доцільне рекомендувати створити повноцінну систему внутрішнього контролю, яка дозволить суттєво підвищити ефективність управління, мінімізувати ризики та сприяти зростанню прибутковості за схемою, наведеною на рис. 3.1. На нашу думку, формалізація внутрішнього контролю, зокрема через впровадження стандартних процедур перевірки операцій, складання внутрішніх регламентів та періодичних аудиторських перевірок, сприяла б підвищенню ефективності

управління фінансами та зниженню ризиків бухгалтерських і податкових порушень.

Рис. 3.1. Запропонована блок-схема системи внутрішнього контролю для ПП «Легранд»

Джерело: розроблено автором

Для побудови системи внутрішнього контролю нами були обрані наступні елементи контролю:

- стратегічне управління – основа всієї системи контролю, без чіткої політики, відповідальності та ключових показників ефективності неможливо забезпечити якісний контроль усіх процесів;
- організаційне забезпечення – визначає структуру управління контролем, включаючи розподіл відповідальності між працівниками, впровадження системи звітності та регламентування ключових процесів;

- інформаційне забезпечення – необхідне для точного ведення обліку, контролю руху товарів, фінансів і документів;
- кадрове забезпечення – визначає рівень кваліфікації персоналу, відповідального за контроль, а також необхідність навчання та перевірки компетенцій працівників;
- методики контролю – конкретні процедури та інструменти, що застосовуються для перевірки правильності ведення обліку та виявлення порушень, які включають аудит, інвентаризацію, перевірку документів;
- вхідні бізнес-процеси – включають основні операції, що мають бути під контролем: отримання, зберігання та рух товарів, оформлення первинної документації;
- контрольні заходи – забезпечують постійний моніторинг фінансових і операційних показників для своєчасного виявлення відхилень та ризиків;
- коригувальні дії – дозволяють усувати виявлені порушення та вдосконалювати систему управління за допомогою списання втрат, оптимізації процесів та оновлення документації;
- фінансовий контроль – спрямований на аналіз прибутковості та витрат, оцінку ефективності діяльності підприємства, що є ключовим етапом у прийнятті стратегічних рішень.

Стратегічне управління, як елемент системи внутрішнього контролю, на досліджуваному підприємстві ПП «Легранд» є основою всієї системи, оскільки саме воно визначає ключові напрямки розвитку підприємства, політику контролю, механізми оцінки ефективності та відповідальність керівництва за досягнення поставлених цілей. Без чітко сформованої стратегії, яка включає фінансові, операційні та ризик-орієнтовані аспекти, неможливо забезпечити стабільний розвиток підприємства та його адаптацію до змін ринкового середовища. Важливою складовою стратегічного управління є встановлення ключових показників ефективності (KPI), які дозволяють оцінити результативність роботи всіх структурних підрозділів, контроль за

витратами, ефективність використання ресурсів та відповідність фактичних показників плановим орієнтирам. Стратегічне управління також передбачає розробку антикризових заходів та політики управління ризиками, що дозволяє оперативно реагувати на можливі загрози фінансовій стабільності підприємства, зокрема втрату постачальників, зміну попиту чи законодавчих вимог.

Організаційне забезпечення, як елемент системи внутрішнього контролю, на досліджуваному підприємстві ПП «Легранд» визначає структуру управління, формує механізм взаємодії між співробітниками та регламентує порядок здійснення контрольних процедур. Для ефективного функціонування системи контролю необхідно чітко розподілити відповідальність між керівництвом, бухгалтерською службою, менеджерами з продажу, складськими працівниками та іншими співробітниками, що дозволить уникнути дублювання функцій або, навпаки, прогалин у контролі. Одним із ключових елементів організаційного забезпечення є впровадження ефективної системи звітності, яка має бути структурованою, регулярною та орієнтованою на виявлення відхилень від встановлених норм та стандартів. Також важливим є розроблення та затвердження внутрішніх регламентів, що визначають порядок здійснення облікових операцій, процедур інвентаризації, перевірки фінансових документів, контролю за рухом товарів і матеріальних цінностей. Організаційне забезпечення включає і систему внутрішнього аудиту, яка дозволяє вчасно виявляти порушення, неточності у звітності та ризики фінансових втрат, крім того, для малого підприємства важливою є простота та ефективність впроваджених механізмів контролю, що забезпечує їхню дієвість без надмірного адміністративного навантаження.

Інформаційне забезпечення, як елемент системи внутрішнього контролю, на досліджуваному підприємстві ПП «Легранд», є критично важливим елементом ефективного функціонування системи внутрішнього контролю, оскільки саме від точності, повноти та своєчасності облікових даних залежить здатність підприємства приймати зважені управлінські

рішення. Для цього необхідно забезпечити якісну реєстрацію всіх господарських операцій, включаючи закупівлю, зберігання та реалізацію товарів, контроль за грошовими потоками, оформлення первинних документів та ведення податкового й фінансового обліку. Важливою складовою інформаційного забезпечення є автоматизація процесів за допомогою відповідного програмного забезпечення, яке дозволяє мінімізувати людські помилки, підвищити швидкість обробки даних і забезпечити їхню цілісність. Крім цього, необхідно організувати систему внутрішньої звітності, що дозволить оперативно отримувати актуальну інформацію про стан запасів, дебіторську та кредиторську заборгованість, рентабельність продажів, а також дотримання встановлених лімітів і нормативів.

Кадрове забезпечення, як елемент системи внутрішнього контролю, визначає рівень професійної підготовки працівників, які безпосередньо здійснюють контрольні функції, а також потребу у додатковому навчанні персоналу. Оскільки підприємство має невеликий штат і обмежені ресурси, особливу увагу слід приділяти розподілу функцій між працівниками так, щоб уникнути конфлікту інтересів та надмірного навантаження на окремих осіб. Головний бухгалтер та керівництво повинні володіти достатніми знаннями у сфері бухгалтерського обліку, податкового законодавства та фінансового аналізу для здійснення ефективного контролю. Водночас, працівники, відповідальні за складський облік, мають володіти навичками ведення документації, користування обліковими програмами та контролю залишків товарів. Регулярне підвищення кваліфікації, проведення інструктажів щодо нових вимог законодавства, внутрішніх регламентів та правил документообігу сприятиме зниженню ризиків недостовірного обліку, фінансових втрат та санкцій з боку контролюючих органів. Крім того, варто впровадити систему перевірки компетенцій співробітників, що може включати тестування знань, аудит робочих процесів та оцінку результатів їхньої діяльності.

Методики контролю відіграють ключову роль у забезпеченні правильності ведення обліку, запобіганні фінансовим ризикам та підвищенні

ефективності управління підприємством. Вони включають конкретні процедури та інструменти, що застосовуються для перевірки достовірності фінансових даних, облікових операцій та виявлення можливих порушень. Одним із основних методів контролю є внутрішній аудит, який передбачає систематичну перевірку бухгалтерської та управлінської документації, аналіз фінансових показників та оцінку ризиків. Важливим аспектом є своєчасне проведення інвентаризації товарно-матеріальних цінностей, що дозволяє зіставити фактичні залишки з даними бухгалтерського обліку та виявити нестачі, надлишки чи помилки в обліку. Додатково слід регулярно проводити аналіз фінансових та управлінських звітів для виявлення невідповідностей між плановими та фактичними показниками, що надасть змогу керівництву приймати обґрунтовані рішення щодо оптимізації бізнес-процесів. Також використовується перевірка первинної документації, яка охоплює аналіз накладних, рахунків-фактур, договорів, касових ордерів та інших документів для забезпечення їхньої відповідності внутрішнім стандартам та чинному законодавству.

Вхідні бізнес-процеси, як елемент системи внутрішнього контролю, також потребують контролю, оскільки вони безпосередньо впливають на ефективність діяльності підприємства та його фінансову стабільність. Особливу увагу слід приділяти процесам отримання товарів від постачальників, що включає перевірку відповідності кількості, якості та вартості товарів зазначеним у супровідних документах. Контроль за процесами зберігання товарів є не менш важливим, оскільки правильна організація складського обліку дозволяє запобігти втратам, псуванню або крадіжкам. Для цього необхідно впровадити системи маркування, регулювання залишків та періодичного аналізу стану запасів. Рух товарів повинен відслідковуватися за допомогою чіткої системи документообігу, що дозволить оперативно фіксувати надходження, переміщення та реалізацію продукції. Оформлення первинної документації також потребує ретельного

контролю, оскільки помилки на цьому етапі можуть спричинити фінансові втрати або проблеми з податковими органами.

Контрольні заходи є важливим елементом внутрішньої системи контролю, оскільки вони забезпечують постійний моніторинг фінансових та операційних показників підприємства. Основна мета цих заходів – вчасне виявлення можливих відхилень, ризиків та недоліків у процесах управління, що дозволяє зменшити фінансові втрати та підвищити ефективність господарської діяльності. До таких заходів належать регулярний аналіз фінансової звітності, контроль витрат, перевірка виконання договірних зобов'язань, аудит облікових записів та аналіз рентабельності окремих бізнес-напрямів. Важливу роль відіграє також моніторинг грошових потоків, що дозволяє уникати касових розривів і забезпечувати достатній рівень ліквідності. Використання сучасних програмних засобів для контролю, таких як, наприклад, управлінські звіти автоматизовані системи бухгалтерського обліку, дозволить оперативно відстежувати динаміку змін у фінансових показниках та своєчасно виявляти критичні моменти, що можуть впливати на загальну стійкість підприємства.

Ретельна перевірка первинних документів на правильність оформлення та наявність всіх обов'язкових реквізитів є одним із ключових елементів внутрішнього контролю. Цей захід забезпечує відповідність бухгалтерського та податкового обліку чинному законодавству, а також зменшує ризик фінансових санкцій і податкових донарахувань у разі перевірок контролюючими органами. Відповідно до статті 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», первинні документи повинні містити обов'язкові реквізити, зокрема назву документа, дату складання, найменування підприємства, зміст та обсяг господарської операції, одиницю виміру, підписи відповідальних осіб, недотримання цих вимог може призвести до визнання документа недійсним та неможливості його використання в обліку.

На досліджуваному підприємстві ПП «Легранд» ретельна перевірка первинних документів повинна виконуватись як на етапі їх отримання, так і під час обробки та внесення в систему «BAS.Бухгалтерія», особлива увага повинна бути зосереджена на оформленні первинних документів із матеріальних запасів, транспортних витрат, утилізації відходів та основних засобів, оскільки помилки в цих документах можуть вплинути на формування собівартості, податкового кредиту з ПДВ, витрат підприємства та фінансових результатів діяльності. У разі виявлення помилок або відсутності необхідних реквізитів відповідальні особи підприємства повинні вимагати виправлення документів або отримання належних підтверджуючих матеріалів від контрагентів. Крім того, перевірка первинних документів є частиною превентивного контролю щодо запобігання фінансовим зловживанням, шахрайству або невиправданим витратам. Зокрема, ретельна верифікація актів виконаних робіт, рахунків-фактур, товарно-транспортних накладних дозволяє уникнути ризиків подвійного обліку витрат або включення до витрат неіснуючих операцій. Такий підхід забезпечує не лише відповідність бухгалтерського обліку законодавчим нормам, а й сприяє підвищенню фінансової дисципліни всередині підприємства, що є особливо важливим для його стабільної роботи та успішного проходження можливих перевірок з боку податкових та фінансових органів. Система внутрішнього контролю підприємства також повинна передбачати ретельну перевірку первинних документів на предмет їхньої відповідності вимогам законодавства, а також фактичного підтвердження здійснених операцій. Особливу увагу слід приділяти перевірці змісту документів, відповідності господарських операцій реальним обставинам діяльності підприємства, наявності підтверджуючих доказів (договорів, актів виконаних робіт, накладних, банківських виписок тощо) та відсутності ознак фіктивності.

Коригувальні дії є важливим інструментом реагування на виявлені порушення та невідповідності у фінансово-господарській діяльності. Вони включають як оперативні заходи для виправлення помилок, так і

довгострокові стратегії вдосконалення системи контролю. Наприклад, якщо виявлено неефективне використання товарно-матеріальних ресурсів, підприємство може впровадити більш жорстку систему обліку запасів, змінити постачальників або переглянути процеси логістики. У разі виявлення помилок у бухгалтерському обліку чи звітності можливим рішенням буде коригування даних у фінансових документах та розробка нових внутрішніх стандартів ведення обліку для запобігання подібним випадкам у майбутньому. Також одним із методів коригувальних дій є оновлення регламентів і процедур підприємства, що забезпечує відповідність його діяльності чинному законодавству та вимогам ринку. У разі фінансових втрат або нестачі грошових ресурсів може застосовуватися перегляд бізнес-моделі, скорочення витрат або пошук нових джерел фінансування.

Фінансовий контроль спрямований на аналіз прибутковості підприємства, оцінку ефективності управління ресурсами та виявлення можливостей для оптимізації фінансових потоків. Він охоплює моніторинг доходів і витрат, перевірку обґрунтованості фінансових операцій, оцінку ліквідності та рентабельності підприємства. Одним із ключових інструментів фінансового контролю є аналіз відхилень, який дозволяє визначати причини зростання витрат або зниження доходів та розробляти відповідні коригувальні заходи. Важливою складовою є також аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості, що дозволяє уникати ризиків втрати платоспроможності через несвоєчасні розрахунки з контрагентами. Контроль за платежами здійснюється через чітко встановлений порядок погодження витрат, регулярний моніторинг дебіторської та кредиторської заборгованості, а також контроль за своєчасністю розрахунків із постачальниками та покупцями. Для мінімізації ризиків неповернення дебіторської заборгованості необхідно ввести аналіз платоспроможності контрагентів, встановлення кредитних лімітів та створення резерву сумнівних боргів.

На основі даних фінансового контролю приймаються стратегічні рішення щодо розвитку підприємства, зокрема інвестування у нові напрями

діяльності, оптимізації витрат або залучення додаткового фінансування. Завдяки фінансовому контролю підприємство може своєчасно реагувати на зміни в ринковому середовищі, ефективніше управляти своїми ресурсами та забезпечувати стабільне зростання прибутку.

З метою підвищення ефективності контролю за діяльністю підприємства варто запровадити щомісячне звіряння облікових показників з управлінськими звітами. Це дозволить своєчасно виявляти відхилення та приймати відповідні коригуючі рішення. Автоматизація процесів обліку та контролю за допомогою програмного забезпечення BAS забезпечить своєчасне виявлення невідповідностей та мінімізує ризик людських помилок.

Впровадження запропонованого механізму контролю забезпечить більшу точність облікових даних, що дозволить мінімізувати помилки у фінансовій та податковій звітності, а також спростить взаємодію з контролюючими органами на досліджуваному підприємстві. Оперативний моніторинг ключових показників дозволить швидше реагувати на зміни в бізнес-середовищі, виявляти проблеми, такі як зниження обсягів продажів або збільшення витрат, та своєчасно приймати управлінські рішення. Крім того, налагоджена система внутрішнього контролю значно спростить майбутнє розширення бізнесу, адже основні управлінські процеси будуть структуровані та ефективно функціонуватимуть. Важливим аспектом також є зменшення ризиків, пов'язаних із податковими перевітками, оскільки належний контроль за первинною документацією та відповідність обліку чинному законодавству дозволять уникнути претензій з боку податкових органів.

Для ПП "Легранд" як невеликого торгового підприємства з незначним номенклатурним складом товарів повноцінна система внутрішнього контролю повинна бути організована так, щоб забезпечити ефективний моніторинг господарських операцій, запобігання ризикам шахрайства, помилок у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, а також підвищення загальної прозорості діяльності. Основою такої системи є чіткий розподіл обов'язків між працівниками, запровадження контрольних процедур на ключових етапах

обліку товарно-матеріальних цінностей, фінансів та взаєморозрахунків, а також використання автоматизованих систем для ведення обліку та моніторингу операцій. Важливу роль відіграє перевірка первинних документів перед їх відображенням у бухгалтерській системі BAS, що дозволяє мінімізувати ризики помилок та зловживань. Для підвищення надійності обліку товарних запасів на підприємстві необхідно впровадити періодичні контрольні процедури, такі як незалежна інвентаризація товарів (зокрема, звірка фактичної наявності з обліковими даними), регулярний аналіз руху товарів та контроль за формуванням фінансових результатів.

На нашу думку, саме впровадження такої системи внутрішнього контролю є необхідною для досліджуваного підприємства, оскільки вона забезпечує ефективне управління всіма ключовими аспектами господарської діяльності підприємства, мінімізує ризики та сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Враховуючи специфіку діяльності ПП «Легранд», яка передбачає активний рух товарно-матеріальних цінностей, фінансових потоків та договірних зобов'язань, внутрішній контроль повинен бути комплексним і включати стратегічне управління, організаційне та інформаційне забезпечення, кадрову політику, методики контролю, контрольні заходи, коригувальні дії та фінансовий контроль.

Для досліджуваного підприємства ПП «Легранд» у системі внутрішнього контролю особливу роль повинна відігравати регулярно та якісно проведена внутрішня перевірка обліку, оскільки підприємство повинно контролювати рух товарно-матеріальних цінностей, витрати на автотранспорт, використання пального та інші фінансово-господарські операції.

Внутрішня перевірка обліку – це важливий механізм контролю, який дозволяє підприємству оцінити правильність ведення бухгалтерського обліку, відповідність законодавчим вимогам і ефективність фінансового управління. Внутрішня перевірка обліку є ключовим елементом системи внутрішнього контролю, оскільки забезпечує достовірність фінансових даних, їх відповідність нормативним вимогам та ефективність управління ресурсами.

У контексті ПП «Легранд» внутрішня перевірка обліку є необхідним інструментом для своєчасного виявлення помилок у документації, запобігання фінансовим ризикам та ухиленням від податкових зобов'язань. Вона дозволяє забезпечити контроль за правильністю складання первинних документів, обліковими операціями та відповідністю даних у звітності фактичним показникам діяльності підприємства. Зокрема, регулярне проведення внутрішньої перевірки допомагає уникнути таких проблем, як неправомірне списання ПММ, несанкціоноване використання транспортних засобів у неробочий час, некоректне визначення собівартості запасів або відсутність підтвердних документів на придбання матеріальних ресурсів. Враховуючи, що підприємство використовує метод ФІФО для обліку запасів, перевірка має також охоплювати правильність застосування цього методу, щоб уникнути заниження податкового зобов'язання або викривлення фінансового результату.

Проведення такої перевірки починається з оцінки надходження всіх первинних і супутніх документів – це включає перевірку наявності всіх накладних, актів виконаних робіт, платіжних документів та інших бухгалтерських паперів, що підтверджують господарські операції. Важливо визначити, чи надходять усі необхідні документи вчасно і чи є вони повними.

Наступний етап – оцінка коректності складання первинних документів. Це означає перевірку правильності заповнення документів, їх відповідності встановленим стандартам і наявності всіх обов'язкових реквізитів. Некоректно оформлені документи можуть стати причиною штрафів або відмови у визнанні витрат.

Далі аналізується коректність та своєчасність відображення операцій в бухгалтерському обліку. Це необхідно для уникнення помилок, зокрема дублювання операцій, неправильного визначення моменту визнання доходів і витрат або відсутності проведення у реєстрах.

Оцінка вірності формування звітності дозволяє з'ясувати, чи правильно підготовлені фінансові та податкові звіти, чи відповідають вони даним обліку

і законодавчим нормам. Будь-які неточності в деклараціях чи балансах можуть призвести до претензій з боку контролюючих органів.

Останній етап – аналіз наявності «точок контролю» по всьому етапу ведення бухгалтерського обліку. Це означає перевірку того, чи існують у компанії механізми виявлення помилок і ризиків на всіх ключових етапах облікового процесу – від реєстрації операцій до складання звітності. Якщо таких контрольних механізмів немає, існує ризик системних помилок або зловживань.

Таким чином, внутрішня перевірка обліку допомагає підприємству мінімізувати ризики, уникнути штрафних санкцій та забезпечити прозорість фінансової діяльності.

В процесі вивчення діючої системи внутрішнього контролю на досліджуваному підприємстві нами було встановлено, що на підприємстві не ведеться фізичне переважування запасів (особливо щебеня та піску) наприкінці року, а інвентаризація цих ТМЦ здійснюється лише формально. Така ситуація обумовлена більшою мірою тим, що основну частину запасів на досліджуваному підприємстві складає щебінь та пісок, які зберігаються на складах відкритого типу, переважити такі запаси є достатньо трудоміским процесом. Щебінь і пісок на ПП «Леганд» зберігаються у великогабаритних відкритих штабелях або бункерах, що ускладнює їхнє точне зважування без використання спеціального обладнання. підприємство отримує ці матеріали у великих партіях із залізничного або автомобільного транспорту, відповідно їх облік зазвичай ведеться за супровідними документами (накладними), а не за фактичним зважуванням.

Згідно ст. 10 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства зобов'язані проводити інвентаризацію активів і зобов'язань, під час якої перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан і оцінка. Об'єкти і періодичність проведення інвентаризації визначаються власником

(керівником) підприємства, крім випадків, коли її проведення є обов'язковим згідно з законодавством [21].

Якщо підприємство не проводить інвентаризацію запасів перед закриттям періоду, це може спричинити серйозні ризики та негативні наслідки як з фінансової, так і з податкової точки зору. Основна проблема полягає в тому, що без фактичної перевірки залишків товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ) бухгалтерський облік може містити викривлені дані, що може призвести до значних фінансових втрат і проблем із контролюючими органами.

По-перше, підприємство ризикує відобразити в фінансовій звітності недостовірні дані. Якщо облік запасів ведеться лише за документами, без фактичної перевірки їхнього фізичного стану, можуть виникнути розбіжності між обліковими даними та реальними залишками. Це може вплинути на собівартість реалізованої продукції (рахунок 901) та загальний фінансовий результат. Якщо в обліку запаси значаться, але фактично їх немає, підприємство може завищити прибуток, що призведе до необґрунтованого нарахування податку на прибуток.

По-друге, значний ризик полягає у можливості недооблікованих нестач та розкрадань. Без регулярної інвентаризації підприємство не може виявити можливі зловживання з боку матеріально відповідальних осіб. Якщо виявити нестачу із запізненням, встановити винних буде набагато складніше, що може спричинити втрати підприємства, оскільки нестачі будуть списані за рахунок витрат без можливості компенсації.

Крім того, відсутність проведення фактичної інвентаризації може призвести до порушення вимог Положення № 879 «Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань», що є підставою для адміністративної відповідальності керівника підприємства.

Таким чином, непроведення інвентаризації запасів перед закриттям періоду може призвести до значних фінансових ризиків, втрати контролю за матеріальними цінностями, податкових донарахувань та проблем із

контролюючими органами. Для мінімізації ризиків рекомендуємо розробити регламент інвентаризації, у якому визначити порядок розрахунку залишків без фізичного зважування, а також методи документального контролю.

Рекомендуємо досліджуваному підприємству щонайменше раз на рік проводити незалежну оцінку залишків із залученням сторонніх експертів або використанням додаткових технічних засобів (наприклад, лазерних вимірювачів об'єму), використовувати фотофіксацію залишків для додаткового підтвердження, впровадити систему внутрішніх перевірок (щоквартально або раз на півроку).

Для полегшення зважування насипних запасів на ПП «Легранд» при інвентаризації рекомендуємо внести зміни до облікової політики шляхом затвердження методики визначення ваги запасів без зважування в окремому внутрішньому документі, наприклад, у Наказі або в Робочій інструкції з обліку сипучих матеріалів. У цьому документі можна прописати порядок розрахунку ваги на основі об'ємних характеристик, коефіцієнтів щільності або інших методів, які підприємство використовує на практиці. Наприклад, визначення ваги шляхом множення об'єму матеріалу на нормативний коефіцієнт щільності. Затвердження такої методики керівником дозволить формально обґрунтовувати масу запасів у бухгалтерському обліку та уникнути претензій з боку контролюючих органів щодо її достовірності.

З метою посилення контролю за рухом матеріалів, а також документуванням відхилень маси матеріалів після інвентаризації рекомендуємо ПП «Легранд» використовувати первинний документ сигнальна довідка. Сигнальна довідка – це внутрішній документ підприємства, який застосовується для контролю за станом запасів, їх уцінкою, виявленням товарів, що тривалий час не використовуються, або залишків, які відхиляються від встановлених норм. Вона складається на підставі даних складського обліку та є допоміжним документом для прийняття управлінських рішень щодо подальшого використання або реалізації запасів.

Сигнальна довідка надає можливість оперативно задокументувати виявлені надлишкові запаси, або запаси, які втратили якість через несприятливі погодні умови, або внаслідок тривалого зберігання. У цьому випадку комірник або матеріально відповідальна особа повинна скласти довідку за результатами перевірки залишків, фіксуючи кількість товарів, які перевищують нормативну величину.

У межах даного параграфу досліджено концептуальні засади внутрішнього контролю за рухом запасів, що є ключовим інструментом забезпечення достовірності облікової інформації та запобігання втратам. Визначено, що ефективний контроль передбачає чітке формулювання його мети, системне застосування процедур перевірки та використання достовірних джерел інформації, зокрема первинної документації та облікових регістрів. Методологія контролю на досліджуваному підприємстві потребує вдосконалення шляхом впровадження повноцінної системи внутрішнього контролю, яка б складалась із таких налагоджених та повноцінно працюючих елементів контролю: стратегічного управління, організаційного забезпечення, кадрового забезпечення, методик контролю, контрольних заходів та коригувальних дій, а також фінансового контролю. Впровадження запропонованого механізму внутрішнього контролю забезпечить більшу точність облікових даних, що дозволить мінімізувати помилки у фінансовій та швидше реагувати на зміни в бізнес-середовищі, виявляти проблеми, такі як зниження обсягів продажів або збільшення витрат, та своєчасно приймати управлінські рішення. Крім того, налагоджена система внутрішнього контролю значно спростить майбутнє розширення бізнесу, адже основні управлінські процеси будуть структуровані та ефективно функціонуватимуть.

3.2. Аналіз складу та структури запасів підприємства

Ефективне управління запасами підприємства обумовлює збереження основних параметрів його життєздатності. Зокрема, стабільний фінансовий

стан торговельного підприємства ґрунтується на дотриманні на відповідному рівні показників його фінансової стійкості та платоспроможності. Зазначені параметри базуються на оцінюванні стану на структури запасів підприємства. З метою виявлення особливостей управління запасами на торговельному підприємстві, спочатку надамо характеристику основних показників його господарської діяльності (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Динаміка основних показників діяльності ПП «Легранд»

№ з/п	Показники	Роки		
		2022	2023	2024
1	2	3	4	5
1	Чиста виручка від реалізації товарів, тис. грн	1 386,7	625,4	4 927,1
2	Собівартість реалізованих товарів, тис. грн	1 260,7	395,0	3 217,4
3	Валовий прибуток, тис.грн	126,0	230,4	1 709,7
4	Адміністративні витрати, тис. грн	180,2	232,7	319,0
5	Витрати на збут, тис. грн	0	0	1 068,2
6	Прибуток від основної операційної діяльності, тис.грн	-54,2	-2,3	322,5
7	Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн	33,9	25,1	43,6
8	Чистий фінансовий результат, тис. грн	27,8	20,6	35,7
9	Середньорічна вартість активів, тис. грн	13 075,5	12 758,15	12 242,35
10	Середньорічна вартість власного капіталу, тис.грн	3 735,85	3 840,05	4 079,55
11	К-т оборотності активів	0,11	0,05	0,41
13	Рентабельність продажів (за фінансовим результатом від основної операційної діяльності), %	-3,9	-0,37	6,5
14	К-т рентабельності власного капіталу (за фінансовим результатом до оподаткування),%	0,91	0,65	1,07

Джерело: визначено автором на підставі даних звітності підприємства

Аналіз даних табл. 3.1 показав, що ефективність господарювання на ПП «Легранд» за 2022-2024 роки поліпшилась. Про це свідчить позитивна динаміка чистої виручки від реалізації товарів. Так, чиста виручка зросла з 1,4 млн. грн у 2022 році до 4,9 млн. грн у 2024 році або майже у 4 рази. Позитивним є те, що збільшення обсягів реалізації продукції у вартісному виразі супроводжувалось зростанням прибутку від основної операційної діяльності. Так, у 2022 році було згенеровано збиток від основної операційної діяльності на суму 54,2 тис. грн, проте у 2024 році товариство змогло отримати

прибуток від реалізації товарів на суму 322,5 тис. грн. Відповідно, показники результативності діяльності – рентабельність продажів та рентабельність власного капіталу зросли, проте знаходяться на вкрай низькому рівні. Позитивним є те, управлінському персоналу ПП «Легранд» вдалося ліквідувати збитковість основної операційної діяльності.

Далі перейдемо до аналізу динаміки складу та структури активів ПП «Легранд» (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Аналіз динаміки активів ПП «Легранд»

(тис. грн)

№ з/п	Показники	Абсолютні величини			Питома вага у загальній величині активів,%		
		на кінець 2022 року	на кінець 2023 року	на кінець 2024 року	на кінець 2022 року	на кінець 2023 року	на кінець 2024 року
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Необоротні активи	3049,7	3632,9	3632,9	23,6	28,9	30,5
2	Оборотні активи	9874,3	8959,4	8259,5	76,4	71,1	69,5
3	Усього	12924,0	12592,3	11892,4	100	100	100
4	Коефіцієнт співвідношення необоротних і оборотних активів	0,31	0,41	0,44	x	x	x
5	Чиста виручка від реалізації продукції, тис. грн.	1386,7	625,4	4927,1	x	x	x
6	Темп зростання чистої виручки від реалізації продукції, %	7,2	45,1	787,0	x	x	x

Джерело: розраховано автором за даними звітності ПП «Легранд»

Оскільки досліджуване нами підприємство є торговельним, то оцінемо його діяльність з позиції вирогідності настання кризи ліквідності. Першим критерієм, є структура майна підприємства. Практика господарювання свідчить, що для торговельних підприємств раціональною вважається структура активів - 40% необоротних активів :60% оборотних активів, відповідно (0,7) [1, с. 117]. У період загострення кризи ліквідності відбувається

порушення оптимальної структури активів підприємства. Це проявляється у зниженні частки оборотних активів у загальній структурі майна, що призводить до відхилення співвідношення між необоротними та оборотними активами від нормативних значень у бік зменшення більш ліквідних оборотних активів. Саме таку ситуацію ми можемо спостерігати на досліджуваному підприємстві. Так, коефіцієнт співвідношення необоротних активів до оборотних збільшується з 0,31 у 2022 році до 0,44 у 2024 році. Оскільки виявлений нами негативний сигнал є слабким, то у підприємства є можливості його нівелювати.

Далі перейдемо до аналізу структури запасів ПП «Легранд» (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Аналіз динаміки структури запасів ПП «Легранд»

(тис. грн.)

№ з/п	Показники	Абсолютні величини			Питома вага у загальній величині активів, %		
		на кінець 2022 року	на кінець 2023 року	на кінець 2024 року	на кінець 2022 року	на кінець 2023 року	на кінець 2024 року
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Виробничі запаси	67,3	3800,8	3800,8	1,4	78,0	78,2
2	Незавершене виробництво	-	-	-	-	-	-
3	Товари	4827,5	1073,6	1059,4	98,6	22,0	21,8
4	Усього запасів	4894,8	4874,4	4860,2	100	100	100

Джерело: розраховано автором за даними звітності ПП «Легранд»

Коефіцієнт оптимальності складу запасів на кінець 2022 року = $67,3 / 4827,2 = 0,02$

Коефіцієнт оптимальності складу запасів на кінець 2023 року = $3800,8 / 1073,6 = 3,5$

Коефіцієнт оптимальності складу запасів на кінець 2024 року = $3800,8 / 1059,4 = 3,6$

З табл. 3.3 ми бачимо, що станом на кінець 2022 року на ПП «Легранд» була структура запасів, яка характерна для торговельного підприємства – коли залишків товарів більше ніж виробничих запасів й, відповідно, коефіцієнт оптимальності складу запасів був 0,02. Загальноприйнятим вважається, щоб цей коефіцієнт був менше 1, й співвідношення між виробничими запасами та товарами й готовою продукцією було оптимальним. На досліджуваному підприємстві коефіцієнт оптимальності запасів станом на кінець 2023 та 2024 років більше 1 – відповідно, 3,5 та 3,6. Значимо, що з позиції ліквідності виробничі запаси є менш ліквідними ніж товари, проте оскільки це були й є «воєнні роки», то на вказаному підприємстві збільшились запаси палива та інших видів виробничих запасів. Тому не можна сказати, що вказані види запасів є залежаними, так як бензин та дизельне паливо «завжди в ціні».

3.3. Аналіз ефективності використання запасів на ПП «Легранд»

Досліджувати ефективність використання запасів на ПП «Легранд» ми будемо з позиції, наскільки управління запасами дозволяє утримувати на рекомендованому рівні коефіцієнти, які визначають фінансову стійкість та платоспроможність досліджуваного підприємства. Тому надамо характеристику зміні фінансової стійкості ПП «Легранд» (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Аналіз відносних показників фінансової стійкості ПП «Легранд»

№ з/п	Показники	Методика розрахунку	Станом на кінець		
			2022 р	2023 р	2024 р
1	2	3	4	5	6
1	Коефіцієнт автономії (рекомендоване значення $\geq 0,5$)	[Власний капітал]: [Валюта балансу]	0,29	0,31	0,36
3	Коефіцієнт маневреності власного капіталу (рекомендоване значення $\geq 0,1$)	[Власні оборотні кошти]:[Власний капітал]	0,19	0,08	0,14

Продовження табл. 3.4

1	2	3	4	5	6
4	Коефіцієнт фінансового ризику (рекомендоване значення ≤ 1)	[Позиковий капітал]: [Власний капітал]	0,35	2,2	1,81
5	Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами (рекомендоване значення ≥ 1)	[Власні оборотні кошти]: [Запаси]	0,14	0,06	0,12
5	Коефіцієнт співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю	[Дебіторська заборгованість]: [Кредиторська заборгованість]	0.9	1.04	1.88

Джерело: визначено автором на підставі даних звітності ПП «Легранд»

Ми бачимо, що ПП «Легранд» є фінансово нестійким підприємством, оскільки коефіцієнт фінансового ризику зріс з 0,35 у 2022 році до 1,81 у 2024 році. Тобто, на одну гривню власного капіталу станом на кінець 2024 року припадає 1,81 грн позикового капіталу. Зазначимо, що управлінський персонал підприємства намагається вести діяльність ефективно, оскільки коефіцієнт маневреності власного капіталу знаходиться на рівні 0,19-0,14. Отже, принаймі 14% власного капіталу вкладено у запаси та інші види оборотних активів. Її потреба в запасах ПП «Легранд» на 12% профінансована за рахунок власних оборотних коштів. Отже, управлінський персонал розширив обсяги діяльності підприємства за рахунок позикового капіталу.

Зміни у внутрішній характеристиці фінансового стану підприємства – фінансовій стійкості відбиваються у зовнішній характеристиці – платоспроможності (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Аналіз показників платоспроможності ПП «Легранд»

№ з/п	Показники	Методика розрахунку	Станом на кінець		
			2022 р	2023 р	2024 р
1	2	3	4	5	6
1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності рекомендоване значення $\geq 0,2-0,25$)	[Грошові кошти та їх еквіваленти]: [Поточні зобов'язання]	1,97	0,43	1,19
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності (рекомендоване значення $\geq 0,8-1$)	[Грошові кошти та їх еквіваленти + кошти у розрахунках]:[Поточні зобов'язання]	2,87	1,47	3,07
3	Коефіцієнт загальної ліквідності (рекомендоване значення ≥ 2)	[Оборотні активи]: [Поточні зобов'язання]	6,83	4,16	9,6

Ми бачимо, що платоспроможність ПП «Легранд» знаходиться на належному рівні, оскільки усі показники протягом 2022-2024 років. Між тим, порівняння значень коефіцієнта проміжної ліквідності та загальної ліквідності принаймні станом на кінець 2024 року вказує, що таке високе значення коефіцієнта загальної ліквідності – 9,6 проти 3,07 (коефіцієнта проміжної ліквідності), є негативним, так як свідчить про необґрунтовано велике вкладання тимчасово вільних коштів у повільно реалізовувані активи – запаси, що в подальшому може викликати погіршення фінансової стійкості підприємства.

Значне накопичення запасів на підприємстві так або інакше вплинуло на зміну його ділової активності. Тому дослідимо тенденції, виявлені за допомогою аналізу оборотності оборотних активів ПП «Легранд» (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Аналіз показників оборотності оборотних активів ПП «Легранд»

№ з/п	Показники	Роки		
		2022	2023	2024
1	2	3	4	5
1	Чиста виручка від реалізації товарів, тис. грн	1 386,70	625,40	4 927,10
2	Середньорічні залишки оборотних активів, тис. грн	8621,25	4966,85	8609,45
3	Середньорічні залишки запасів, тис. грн	4933,9	4884,6	4867,3
4	Середньорічні залишки дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги, тис.грн	396,75	384,9	381,7
5	Середньорічні залишки кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги, тис.грн	1408,9	551,55	242,55
6	Кількість оборотів оборотних активів	0,16	0,13	0,57
7	Кількість оборотів запасів	0,28	0,13	1,01
8	Кількість оборотів дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги	3,50	1,62	12,91
9	Кількість оборотів кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги	0,98	1,13	20,31
10	Швидкість обороту оборотних активів в днях	2269,24	2898,79	637,79
11	Швидкість обороту запасів в днях	1298,68	2850,78	360,57
12	Швидкість обороту в днях дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги	104,43	224,64	28,28
13	Швидкість обороту в днях кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги	370,84	321,90	17,97

Джерело: визначено автором на підставі даних звітності ПП «Легранд»

Вивільнення з обороту ПП «Легранд» коштів за рахунок прискорення тривалості обороту запасів:

$$\frac{4927,1 \text{ тис.грн.} \times (360,57 \text{ дні} - 2850,78 \text{ дня})}{365 \text{ днів}} = - 3,6 \text{ млн. грн}$$

Аналіз даних, наведених у табл. 3.6 свідчить про покращення оборотності оборотних активів ПП «Легранд». Вказаний висновок підтверджується зростанням коефіцієнта оборотності оборотних активів з 0,16 у 2022 році до 0,57 у 2024 році. Зростання коефіцієнта оборотності оборотних активів супроводжується збільшенням коефіцієнта оборотності запасів з 0,28 до 1,01. Відповідно, наведений взаємозв'язок свідчить, що збільшення обсягів ділової активності відбулося не тільки завдяки зростанню відпускних цін на товари, а й за рахунок збільшення продажів у кількісному виразі. Разом з тим, більш прискіпливо розглядаючи ефективність управління запасами, зазначимо, що співвідношення між періодом обороту запасів та періодом обороту кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги свідчить, що кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги обертається швидше, ніж запаси. Відповідно, станом на 2024 рік відбулося надлишкове накопичення запасів, й, відповідно, необхідно розробити заходи по прискоренню їх оборотності. У 2024 році порівняно із 2023 році за рахунок прискорення оборотності запасів було вивільнено 3,6 млн. грн. Хоча вважаємо, що тривалість одного обороту запасів у 2024 році, яка дорівнює майже 361 день, це для торговельного підприємства, яке торгує будівельними матеріалами – вапняком, цементом, піском та гравієм, дуже довго. Тому доцільно розробити заходи щодо прискорення оборотності запасів на ПП «Легранд».

Для ефективного управління запасами на ПП «Легранд» та прискорення їх оборотності доцільно впровадити низку взаємопов'язаних заходів. Насамперед, варто оптимізувати обсяги закупівель, використовуючи модель економічного розміру замовлення (EOQ). Визначення оптимальної партії

постачання дозволить зменшити витрати на зберігання та уникнути надмірного накопичення товарів, забезпечуючи більш часті, але менші за обсягом поставки.

Додатковим інструментом слугує впровадження політики Just-in-Time (JIT), яка передбачає постачання продукції саме в той момент, коли вона потрібна. Для цього слід переглянути чинні угоди з постачальниками та погодити можливість гнучкого графіку постачання. Вказаний захід дозволить суттєво скоротити рівень залишків на складах і, відповідно, знизити витрати на їх зберігання.

Ще одним важливим заходом є організація маркетингових акцій для зменшення надлишкових запасів. Доцільно проводити сезонні або спеціалізовані розпродажі, пропонуючи клієнтам знижки на товари, що вже знаходяться на складах. Такі акції стимулюють збут товарів з низькою обіговістю та вивільняють складські потужності для більш затребуваної продукції. Зрештою, критично важливим є запровадження системи постійного моніторингу запасів. Щотижневий аналіз залишків і динаміки реалізації за допомогою простих електронних таблиць або CRM-системи дає змогу оперативно виявляти надлишки й вживати коригувальних дій, не допускаючи перевищення оптимального рівня запасів.

ВИСНОВКИ

У результаті вивчення нормативних документів з обліку, аналізу та контролю операцій з запасами, економічної літератури з питань розвитку обліку і критичного аналізу діючої практики на ПП «Легранд» можна зробити наступні висновки.

1. У першому розділі бакалаврської кваліфікаційної роботи нам було досліджено сутність економічної категорії «запаси» та встановлено, що для цілей обліку, аналізу та контролю під запасами розуміють активи, які утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством. Встановлено, що запаси як економічна категорія досліджувалися низкою науковців, які сформували декілька напрямків до тлумачення суті поняття як за ступенем деталізації, так і за тлумаченням. Аналізуючи поняття «запаси» як економічну категорію, важливо розмежовувати поняття «запаси» та «виробничі запаси», оскільки від їхньої правильної інтерпретації залежить якість інформаційних потоків бізнес-процесів на підприємстві.

2. Встановлено, що для належної організації обліку запасів велике значення має їх правильна та науково обґрунтована класифікація. Нами була надана класифікація запасів за різними ознаками, що дає змогу комплексно охарактеризувати їхню сутність, функціональне призначення, умови зберігання та використання. Нами були виокремлені наступні класифікаційні ознаки запасів: за призначенням; за місцезнаходженням; за одиницями виміру; за наявністю на початок і кінець звітного періоду; по відношенню до балансу; за ступенем ліквідності; за походженням; за обсягом. Також нами було з'ясовано, що важливим аспектом обліку запасів є їх оцінка, яка полягає у визначенні вартості запасів для цілей обліку та звітності, оскільки від

правильності оцінки залежить достовірність фінансової звітності та результатів діяльності підприємства.

3. У контексті написання теоретичного розділу нами було встановлено особливості обліку запасів згідно із МСФЗ: надано визначення поняттю «запаси», окреслена сфера застосування МСБО 2 «Запаси», а також інших міжнародних стандартів, які застосовуються до окремих аспектів обліку запасів, розглянуто порядок оцінки запасів згідно пункту 9 МСБО «Запаси», встановлено поняття чистої вартості реалізації, методи оцінки та методи визначення собівартості списання запасів.

Також нами знайдено відмінності між вітчизняними стандартами (НП(С)БО 9 «Запаси») та міжнародними – (МСБО 2 «Запаси»). Встановлені відмінності, на нашу думку, полягають насамперед у підходах до оцінки запасів залежно від джерела їх надходження, а також у підходах до визначення собівартості вибуття запасів. Було встановлено, що головною особливістю МСБО 2 «Запаси», яка відрізняє його з-поміж національних стандартів є те, що він передбачає більш гнучкий і реалістичний підхід до обліку знецінення запасів за рахунок гнучкої реакції на реальні зміни вартості запасів. Таким чином, з огляду на суттєві розбіжності між положеннями НП(С)БО 9 «Запаси» та вимогами МСБО 2 «Запаси», нами зроблений висновок щодо необхідності перегляду і оновлення національних стандартів обліку з метою їх гармонізації з міжнародною обліковою практикою. Оскільки методологічна база МСФЗ, зокрема МСБО 2 «Запаси», надає більш гнучкі, однак водночас чітко регламентовані підходи до оцінки запасів і розкриття інформації про них, що сприяє підвищенню прозорості, порівнюваності та аналітичної цінності звітності.

4. У другому розділі наукового дослідження нами було розглянуто організаційно-економічну характеристику ПП «Легранд», яке є дистриб'ютером будівельних матеріалів, у тому числі нерудних матеріалів, залізобетонних виробів і товарного бетону. Облік ведеться бухгалтером, під загальним керівництвом директора, який здійснює контроль за правильністю

та достовірністю обліку згідно із законодавством, а також візує та підписує основну фінансову, статистичну та податкову документацію. Основна фінансова та статистична звітність ведеться у електронній формі із використанням електронного цифрового підпису через програму подачі електронної звітності «М.Е.Дос», а також програмного продукту на базі «BAS.Бухгалтерія». Останній забезпечує автоматизацію процесів обліку та формування фінансової звітності, зокрема автоматичне заповнення фінансової звітності малого підприємства, а також інших регламентних та бухгалтерських звітів.

5. Нами було досліджено практику обліку та контролю запасів на досліджуваному підприємстві ПП «Легранд», у тому числі у частині документального оформлення та особливостей обліку надходження і вибуття запасів. Встановлено склад та структуру запасів, які використовуються на підприємстві, розглянуто первинні документи, якими оформлюється надходження та вибуття таких запасів, типові господарські проведення на рахунках обліку запасів та порядок відображення господарських операцій із запасами у обліковій системі досліджуваного підприємства.

На підставі дослідження практики обліку запасів ПП «Легранд» нам визначені наступні недоліки та основні напрямки вдосконалення обліку:

- На досліджуваному підприємстві відсутнє розроблене та затверджене положення «Про автотранспорт на підприємстві», що призводить до потенційних ризиків у порядку ведення бухгалтерського обліку – відсутність регламентування порядку відображення витрат, амортизації, списання матеріалів та нормування витрат на паливно-мастильні матеріали (ПММ), та може й подальшому викликати труднощі при складанні фінансової та податкової звітності, особливо під час перевірок контролюючими органами. Відсутність регламенту щодо використання транспорту у робочий та неробочий час створює ризики для коректного розрахунку витрат підприємства. Ще одним важливим питанням є визначення цільового використання автомобілів на підприємстві.

- Метод списання пального не закріплений в обліковій політиці досліджуваного підприємства. Відсутність чітко визначеного методу обліку витрат пального може спричинити фінансові та податкові ризики, а також труднощі у формуванні облікових записів, що може призвести до відхилень під час податкових перевірок.

- Підприємство не розподіляє транспортно-заготівельні витрати (витрати на доставку придбаних запасів) на собівартість придбаних ТМЦ, а відносить їх до витрат періоду, що протирічить п. 9 НП(С)БО 9 «Запаси», який регламентує порядок визначення первісної вартості запасів. На нашу думку, віднесення витрат на перевезення одразу до витрат періоду замість формування собівартості запасів є порушенням принципу відповідності доходів і витрат.

- Нами було встановлено, що поряд із заправкою пального на АЗС у бак, на підприємстві зберігається певна кількість пального у фізичних ємностях, яке зберігається для обслуговування генераторів в умовах періодичного аварійного відключення світла. Однак, і пальне у фізичних ємностях, і пальне у баку автомобіля обліковуються на одному рахунку – 203 «Паливо». На наш погляд, така ситуація несе ряд потенційних ризиків для підприємства, оскільки, якщо облік ведеться загальним масивом без розподілу, податкові органи можуть помилково припустити, що все пальне фактично зберігається на підприємстві, що може спричинити питання щодо необхідності реєстрації акцизного складу та отримання ліцензії. Тому, рекомендуємо для ПП «Легранд» розмежувати облік пального на субрахунках, щоб уникнути можливих податкових ризиків, пов'язаних із перевищенням обсягу зберігання пального у фізичних ємностях, наприклад, використовувати субрахунки 2031 «Пальне в ємностях» та 2032 «Пальне на картках і талонах».

На нашу думку, щоб уникнути вищеописаних ризиків та проблем, ПП «Легранд» необхідно розробити та затвердити Положення про автотранспорт, у якому буде чітко визначений порядок використання транспортних засобів, ведення обліку витрат, контроль за технічним станом автомобілів, порядок

списання матеріалів та нормування витрат на ПММ. Розробка та впровадження такого Положення ПП «Легранд» дозволить не лише забезпечити прозорість обліку та мінімізувати ризики фінансових порушень, однак і оптимізувати витрати підприємства, оскільки наявність такого документу виступає додатковим аргументом правомірності використання авто та ПММ у господарській діяльності. Також рекомендуємо ПП «Легранд» розподіляти витрати на доставку запасів пропорційно номенклатурним видам. Оскільки, у Наказі «Про облікову політику на підприємстві та організацію бухгалтерського обліку» досліджуваного підприємства не передбачено метод розподілу ТЗВ, рекомендуємо, розробити та затвердити Внутрішнє розпорядження керівника підприємства із регламентацією порядку визначення первісної вартості запасів, а також зазначенням методу розподілу ТЗВ, а у програмному продукті «BAS.Бухгалтерія» використовувати для розподілу ТЗВ спеціальний документ підсистеми «Надходження додаткових витрат», який належить до розділу обліку закупівель.

6. На підставі вивчення діючої системи обліку та контролю досліджуваного підприємства нами надана рекомендація створити повноцінну систему внутрішнього контролю, яка дозволить суттєво підвищити ефективність управління, мінімізувати ризики та сприяти зростанню прибутковості. Така система внутрішнього контролю побудована на таких елементах контролю, як організаційне та інформаційне забезпечення, кадрове забезпечення, методиках контролю, вхідних бізнес-процесах, контрольних заходах, коригувальних діях та фінансовому контролі. Враховуючи специфіку діяльності досліджуваного підприємства нами надані рекомендації щодо вдосконалення контрольних процедур на кожному елементі запропонованої моделі контролю. Наприклад, для елемента системи фінансового контролю з метою підвищення ефективності контролю за діяльністю підприємства варто запровадити щомісячне звіряння облікових показників з управлінськими звітами, що дозволить своєчасно виявляти відхилення та приймати відповідні коригуючі рішення, а для мінімізації ризиків неповернення дебіторської

заборгованості необхідно ввести аналіз платоспроможності контрагентів, встановлення кредитних лімітів та створення резерву сумнівних боргів. Для ПП «Легранд» як невеликого торгового підприємства з незначним номенклатурним складом товарів повноцінна система внутрішнього контролю повинна бути організована так, щоб забезпечити ефективний моніторинг господарських операцій, запобігання ризикам шахрайства, помилок у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, а також підвищення загальної прозорості діяльності. Основою такої системи є чіткий розподіл обов'язків між працівниками, запровадження контрольних процедур на ключових етапах обліку товарно-матеріальних цінностей, фінансів та взаєморозрахунків, а також використання автоматизованих систем для ведення обліку та моніторингу операцій.

7. У процесі вивчення діючої системи внутрішнього контролю на досліджуваному підприємстві нами було встановлено, що на підприємстві не ведеться фізичне переважування запасів наприкінці року, а інвентаризація цих ТМЦ здійснюється лише формально, що може спричинити серйозні ризики та негативні наслідки як з фінансової, так і з податкової точки зору. Рекомендуємо досліджуваному підприємству щонайменше раз на рік проводити незалежну оцінку залишків із залученням сторонніх експертів або використанням додаткових технічних засобів (наприклад, лазерних вимірювачів об'єму), використовувати фотофіксацію залишків для додаткового підтвердження, впровадити систему внутрішніх перевірок (щоквартально або раз на півроку). Для полегшення зважування насипних запасів на ПП «Легранд» при інвентаризації рекомендуємо внести зміни до облікової політики шляхом затвердження методики визначення ваги запасів без зважування в окремому внутрішньому документі, наприклад, у Наказі або в Робочій інструкції з обліку сипучих матеріалів, а з метою документування відхилень після інвентаризації рекомендуємо використовувати первинний документ сигнальна довідка.

На нашу думку, впровадження запропонованого механізму внутрішнього контролю забезпечить більшу точність облікових даних, що дозволить мінімізувати помилки у фінансовій та швидше реагувати на зміни в бізнес-середовищі. Крім того, налагоджена система внутрішнього контролю значно спростить майбутнє розширення бізнесу, адже основні управлінські процеси будуть структуровані та ефективно функціонуватимуть.

8. Результати аналізу показали, що на ПП «Легранд» покращилась у 2024 році порівняно із 2022 роком ефективність управління запасами. Між тим, спостерігається неоптимальна їх структура у 2023 та 2024 роках, оскільки коефіцієнт оптимальності складу запасів значно вище нормативного значення. Зазначений дисбаланс у бік збільшення менш ліквідних видів запасів (виробничих запасів) порівняно із товарами призводить до порушення фінансової стійкості на підприємстві та наявності слабких ознак кризи ліквідності. Незважаючи на те, що оборотність запасів зросла у 2024 році порівняно із 2022 роком, все одно тривалість одного обороту запасів дорівнює майже рік, тому управлінському персоналу рекомендовано низку заходів щодо прискорення оборотності запасів, а саме: оптимізувати обсяги закупівель, використовуючи модель економічного розміру замовлення (EOQ) та впровадження політики Just-in-Time.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гудзь Т.П. Система раннього виявлення та подолання фінансової кризи підприємств: дис. ...канд. екон. наук: 08.04.01. Полтава, 2006. 316 с.
2. Ганас Л.М. Управління виробничими запасами машинобудівних підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Львів, 2015. 27 с
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV: зі змінами і доповненнями від 27.07.2023 № 3272-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>. (дата звернення: 22.01.2025).
4. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т. 2 /за ред. С.В. Мочерного. Київ : Видавничий центр “Академія”, 2001. 952 с.
5. Корінько М.Д. Внутрішній контроль господарської діяльності підприємства: навч. посібн. для студ. вищих навч. закладів. Фастів: Поліфаст, 2006. 440 с.
6. Ловська І.Д. Виробничі запаси як облікова категорія: пошук конверційності. *Вісник ЖДТУ*. 2012. № 4(62). С. 137–139.
7. Лопатіна В.В. Економічна сутність виробничих запасів. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу “Києво-Могилянська академія”*. Серія : Економіка. 2012. Т. 189, Вип. 177. С. 67-71. URL: <http://nbuv.gov.ua>. (дата звернення: 25.10.2024).
8. Малютяк С. Облік запасів: деякі нюанси застосування П(С)БО та МСБО. *Аудитор України*. 2015. № 7-8. С. 50-53.
9. Мельник А. О., Вабищевіч І. С. Організація системи ефективного внутрішнього контролю на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8311> (дата звернення: 18.03.2025).
10. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів: Наказ Міністерства фінансів України від 10.01.2007 № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002201-07#Text>. (дата звернення: 09.01.2025).

11. Методичні рекомендації з формування складу витрат та порядку їх планування в торговельній діяльності: Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 22.05.2002 р. № 145. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ME02094>. (дата звернення: 09.10.2025).
12. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства: Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 N 635. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MF13052>. (дата звернення: 09.10.2025).
13. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2). Запаси. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021#Text. (дата звернення 10.02.2025).
14. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 21.01.2025).
15. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати": Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://document.vobu.ua/doc/3368>. (дата звернення: 21.10.2024).
16. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси": Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>. (дата звернення: 25.10.2024).
17. Окландер М.А., Хромов О.П. Промислова логістика: навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 222 с.
18. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VII (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>. (дата звернення: 12.01.2025).
19. Польова Т. В., Охрей Т. С. Методично-організаційні особливості обліку виробничих запасів підприємств. *Економічний простір*. 2020. № 160 С. 124-28. URL: <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/668/650>. (дата звернення: 09.02.2025).

20. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text>. (дата звернення: 09.01.2025).
21. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 24.11.2024).
22. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15>. (дата звернення: 22.01.2025).
23. Про ціни і ціноутворення: Закон України від 21.06.2012 № 5007-VI р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/T125007?an=0&ed=2024_05_09 (дата звернення: 24.01.2025).
24. Рудницька О. Управлінський облік товарних запасів у місцях зберігання на торговельних підприємствах. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації* : міжнародний збірник наукових праць, 2016. Вип. 3. С. 45-57.
25. Степаненко О.І. Виробничі запаси: їх економічна природа та роль в господарській діяльності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. Вип. 47. С. 108-114.
26. Стецюк Н.Є. Облік і аналіз виробничих запасів підприємств деревообробної промисловості України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2015. 22 с.
27. Шарманська В.М., Новицький П.В. Облік виробничих запасів за П(С)БО та МСБО: порівняльна характеристика. *Молодий вчений*. 2018. №1 (1). С. 553-555.
28. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Київ : Знання, 2006. 525 с.

29. Юрчишена Л.В. Управління формуванням виробничих запасів підприємств харчової промисловості : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Київ, 2009. 22 с.

30. Ahmed Esmail Mohamed Ahmed Inventory Management. Operations Management – Recent Advances and New Perspectives. 2024. URL: https://www.researchgate.net/publication/377950441_Inventory_Management (дата звернення: 22.01.2025).

31. Khusinov I.I. 1 Rustamova Sh. Methods To Improve The Accounting And Analysis For Assessing Inventories. *The American journal of applied sciences*. 2021. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/search/article?articleId=4375760> (дата звернення: 24.11.2024).

ДОДАТКИ

СИГНАЛЬНА ДОВІДКА № 01/2025

від ____ 202_ року

Підприємство: Приватне підприємство "ЛЕГРАНД"

Склад: склад будівельних матеріалів

Матеріально відповідальна особа: ФІО, посада

Інформація про запаси

№	Найменування запасів	Одиниці виміру	Кількість на складі	Нормативний залишок	Відхилення	Примітки

Матеріально відповідальна особа: ФІО.

Підпис: _____

Керівник підприємства: ФІО.

Підпис: _____